

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КРИВОРІЗЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

**Географічний факультет
Кафедра фізичної географії, краєзнавства та туризму**

Пацюк В.С.

**ПРАКТИКУМ
З КУРСУ «ІСТОРІЯ ТУРИЗМУ»**

(для студентів напряму підготовки «Туризм»)

КРИВИЙ РІГ - 2015

Пацюк В.С.

Практикум з курсу «Історія туризму» (для студентів туристичних спеціальностей) / Вікторія Сергіївна Пацюк – Кривий Ріг: ДВНЗ «Криворізький національний університет» Криворізький педагогічний інститут, 2014. – 124 с.

Практикум містить особливості структури теоретичного та практичного курсу, вихідні дані та методику виконання практичних робіт з історії туризму, перелік завдань самостійної роботи та питання для заліку з дисципліни, варіанти тестових завдань з даного курсу.

Для студентів наряду підготовки «Туризм».

Автор: кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії, краєзнавства та туризму Пацюк В.С.

Рецензенти:

Кандидат географічних наук, доцент В.І. Новікова

Кандидат соціологічних наук А.І. Нагорний

Кандидат педагогічних наук Н.В. Гнілуша

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	4
СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ.....	8
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ.....	11
РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....	15
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	22
Практичне заняття №1. Аналіз подорожей в Стародавньому світі	22
Практичне заняття №2. Географія подорожей епохи Великих географічних відкриттів (XV-XVII ст.).....	31
Практичне заняття №3. Аналіз подорожей в XVII-XIX столітті	33
Практичне заняття №4. Особливості розвитку туризму в XX столітті	35
Практичне заняття №5. Особливості розвитку курортів у світі	39
Практичне заняття №6. Аналіз становлення транспортної системи в світі.....	53
Практичне заняття №7. Аналіз розвитку готельного господарства в світі.....	60
Практичне заняття №8. Особливості становлення туристичної діяльності в Радянському Союзі	68
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	71
ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА.....	72
ПИТАННЯ ЗАЛІКУ З КУРСУ «ІСТОРІЯ ТУРИЗМУ».....	76
ТЕСТОВІ ПИТАННЯ З КУРСУ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	99

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Туризм у даний час отримав значний розвиток і став масовим соціально-економічним явищем міжнародного масштабу. Його розвитку сприяє розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між державами і народами світу. Більше того, туризм - одна з унікальних галузей сучасної економіки, націлена на задоволення потреб людей, підвищення якості їх життя, захист навколишнього середовища та культурної спадщини.

Туризм відноситься до того виду людської діяльності, чия історія починається задовго до виникнення цивілізаційного суспільства. У кожній історичній епосі є такі елементи діяльності людей, які в тій чи іншій мірі потрапляють під категорію туризму. Він відіграв величезну роль у становленні та розвитку як локальних цивілізацій давнини, так і світової цивілізації в цілому.

З огляду на це, на певному етапі розвитку туристичної освіти виникла потреба в історичному усвідомленні процесів виникнення та розвитку такого багатогранного соціально-культурного явища, яким є туризм. Історія туризму являє собою науку, що вивчає становлення і розвиток різних типів і моделей подорожей, а також традицій гостинності та пов'язаних з ними послуг із задоволення потреб людей. Історичний підхід до вивчення туризму допомагає виявити причини становлення та логіку розвитку даних явищ, простежити, як різні культури визначили характер і національну специфіку сервісу і туризму. Предмет «Історія туризму» створює фундамент професіоналізму майбутніх фахівців, формує їх професійну та загальну культуру.

При вивченні даного курсу студент повинен пов'язувати його зі знаннями географії, курсу історії, культурології, історії культури, що сприятиме формуванню єдиного цілісного наукового світогляду, коли людина себе і весь світ уявляє як єдине ціле. Адже все у світі, так чи інакше, пов'язано з історичними процесами і більшість соціально-політичних та економічних проблем може бути вирішено при комплексному підході до їх розв'язання.

Методологія вивчення програми курсу «Історія туризму» виходить з принципу єдності історичних, географічних, соціально-економічних і культурологічних знань.

У навчальному курсі розглядаються питання становлення та розвитку вітчизняного та зарубіжного туризму в традиційній історичній періодизації.

Особливу увагу приділено ознайомленню студентів з етапами розвитку туризму в Україні як у складі інших держав, так і в період незалежності. Програма курсу формує основу знань для сприйняття таких дисциплін як «Географія туризму», «Туристичне краєзнавство», «Основи курортології», «Туристичні ресурси України» та інших дисциплін спеціалізації, а також сприятиме формуванню у студентів орієнтації в сучасних тенденціях розвитку міжнародного туризму, ознайомленню з діяльністю та роллю міжнародних туристичних організацій.

Мета навчальної дисципліни «Історія туризму» — формування у студентів системи теоретико-практичних знань з історії туризму, ознайомлення з історичним процесом розвитку туристичної галузі в загальному контексті історії світової і вітчизняної культури, створення цілісної системи знань про роль туризму в житті суспільства, вивчення досвіду організації та ефективності функціонування сфери туризму в Україні.

Предметом вивчення дисципліни «Історія туризму» є соціально-економічні та політичні фактори, що впливали та визначали розвиток туризму, а також історичні аспекти виникнення і розвитку туризму в світі та в Україні, його сучасний стан.

Завдання дисципліни:

- вивчення витоків туризму, динаміки розвитку подорожей, їх цілей, завдань і соціокультурних наслідків;
- простежування змін у географії подорожей і туризму в різні періоди історії;
- виявлення об'єктивних передумов становлення організованого туризму;

- аналіз впливу культурно-історичних традицій на зміни в цілях подорожей та туризму;
- характеристика та розкриття особливостей розвитку подорожей та туризму в світі від древніх часів до наших днів, а також традицій гостинності в різних культурах та на різних етапах розвитку людської цивілізації;
- розкриття особливостей вітчизняного туризму, його історії та розвитку на всіх етапах, аналіз сучасного стану українського туризму;
- аналіз географії сучасного міжнародного туризму, основних тенденцій його розвитку.

Дисципліна викладається для студентів напряму підготовки «Туризм».

Основними організаційними формами вивчення дисципліни «Історія туризму» є лекції, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійних робіт і контрольні заходи у вигляді тестових завдань та заліку.

Для засвоєння студентами програмного матеріалу передбачені наступні форми індивідуальної роботи: підготовка рефератів; виконання тестових завдань; самостійна робота, що передбачає вивчення навчальної літератури, ознайомлення з Internet-ресурсами.

Вивчаючи дисципліну, студенти повинні *знати*:

- основні поняття та методи дослідження історії світового туризму;
- етапи та умови розвитку міжнародного й вітчизняного туризму;
- особливості розвитку подорожей і туризму в різні історичні епохи;
- географію міжнародного туризму, головні тенденції і перспективи його розвитку;
- основні дати історії мандрівництва та туризму;
- історію становлення туристичної діяльності в Україні.

уміти:

- оперувати основними поняттями з історії туризму;
- проводити дослідження з метою виявлення об'єктивних передумов розвитку туризму, розуміння його тенденцій і національної специфіки;
- аналізувати зміни в географії туризму у різні періоди історії;

- характеризувати сучасний стан і перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні;
- аналізувати динаміку розвитку мандрівок;
- прогнозувати розвиток вітчизняного і міжнародного туризму.

СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Структура дисципліни представлена у таблицях 1, 2. Дисципліна складається з двох змістових модулів, які включають теоретичну та практичну підготовку з курсу, самостійну та консультативну роботу.

Таблиця 1

Структура програми навчальної дисципліни

Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>2,0</i>	Галузь знань – 1401 «Сфера обслуговування»	За вибором: <i>університету</i>
Змістових модулів: <i>2</i>	Шифр та назва Напряму підготовки: <i>6.140103 «Туризм»</i>	Рік підготовки: <i>1 рік</i> Семестр: <i>1</i>
Загальна кількість годин: <i>72</i>	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>Бакалавр</i>	Лекції (теоретична підготовка): <i>18 годин</i> Практичні: <i>16 годин</i> Самостійна робота: <i>38 годин</i> Консультативна робота: <i>реферат</i> кількість годин - <i>2 години</i> Вид контролю: <i>залік</i>
Навчальний проект: <i>Реферат</i>		

Таблиця 2

Структура залікового кредиту дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	практичні заняття	самостійну роботу	консультативну роботу
I СЕМЕСТР				
Змістовий модуль I. Історія становлення туризму в світі				
<i>Тема 1. Передумови виникнення подорожей і туризму в</i>	<i>2</i>	<i>-</i>	<i>3</i>	

<i>суспільстві</i>				
<i>Тема 2. Подорожі в Стародавньому світі</i>	2	2	3	
<i>Тема 3. Подорожі в епоху Середньовіччя (V — перша половина XV ст.)</i>	2	2	4	
<i>Тема 4. Подорожі в епоху Великих географічних відкриттів (XV-XVII ст.)</i>	2	2	4	
<i>Тема 5. Розвиток подорожей в епоху Просвітництва (XVII-XVIII ст.) та в XIX – першій половині XX ст.</i>	2	2	9	
Змістовий модуль II. Історія становлення туризму в Україні				
<i>Тема 6. Подорожі та туризм в Україні у складі Російської імперії</i>	2	2	4	
<i>Тема 7. Розвиток туризму на українських землях у складі Австро-</i>	2	2		

<i>Угорської імперії та Польщі</i>				
<i>Тема 8. Туризм в Україні у складі Радянського Союзу</i>	2	2	3	
<i>Тема 9. Туризм в Україні на рубежі XX-XXI ст.</i>	2	2	8	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись у наступних формах:

1. Оцінювання роботи студентів в процесі практичних (семінарських) занять.
2. Оцінювання самостійної роботи (домашніх завдань) студента
3. Оцінювання проміжного контролю.
4. Оцінювання підсумкового контролю (залік).

Розподіл балів за форми робіт наведено в таблиці 3

Таблиця 3

<i>Розподіл балів, що присвоюється студентам</i>	<i>Кількість балів</i>
Відвідування лекційних занять	9
Відвідування практичних занять	8
Оформлення конспектів лекцій	9
Виконання практичних робіт	8
Виконання завдань самостійної роботи	10
Поточне усне опитування	16
Навчальний проект - реферат	10
Тестові завдання	
- за I модулем	10
- за II модулем	10
Підсумкове залікове опитування	10
Максимальна сума	100

Градації розподілу балів за видами навчальної роботи:

- відвідування лекцій – 1 бал за 1 лекцію, максимальна кількість – 9 балів;
- відвідування практичних занять – 1 бал за 1 заняття, максимальна кількість 8 балів;
- оцінка оформлення завдань для самостійної роботи – 1 бал за 1 завдання, максимальна кількість – 10 балів;
- оцінка оформлення конспектів лекцій – 1 бал за 1 тему лекції, максимальна кількість 9 балів;
- оцінка оформлення практичних занять – 1 бал за 1 роботу, максимальна кількість – 8 балів;
- оцінка за поточне усне опитування – 1-2 бали на кожному практичному занятті, максимальна сума – 16 балів;
- навчальний проект – реферат – максимально до 10 балів;
- тестові роботи за змістові модулі: оцінка «1» - 2 бали; «2» - 4 бали, «3» - 6 балів; «4» - 8 балів; «5» - 10 балів; максимальна оцінка за 2 змістові модулі – 20 балів.
- підсумкове залікове опитування – максимально 10 балів.

Набрані бали з дисципліни «Історія туризму» за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала оцінювання:

<i>Сума балів</i>	<i>Національна шкала</i>	<i>Шкала ECTS</i>	<i>Якісні критерії</i>
90-100	Зараховано	A	Відмінне, добре і задовільне виконання поставлених завдань. Складені усі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – понад 20 балів, результати тестових контрольних робіт – всі на 9-

			10 балів, навчальні проекти оцінені на 10 балів.
80-90	Зараховано	B	Складені усі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – 18-20 балів, бали за тестові контрольні роботи – всі на 7-8 балів, навчальні проекти оцінені на 8-10 балів.
70-80		C	Складені усі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – 15-18 балів, бали за тестові контрольні роботи – всі на 7-8 балів, навчальні проекти оцінені на 7-8 балів.
60-70	Зараховано	D	Складені усі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – 13-15 балів, бали за тестові контрольні роботи – всі на 6 балів, навчальні проекти оцінені на 5-6 балів.
50-60		E	Складені усі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – 10 - 13 балів, бали за тестові контрольні роботи – на 5-6 балів, навчальні проекти оцінені у 4-5 балів.
40-50	Незараховано	F	Незадовільна підготовка, з обов'язковим і великим за обсягом доопрацюванням тем і завдань. Складені деякі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – 5-10 балів, бали за тестові контрольні роботи – всі на 3-4 бали, навчальні проекти оцінені у 4 бали.

до 40		FX	Незадовільна підготовка з необхідністю повторного курсу. Складені лише деякі форми навчальної роботи, сума усних відповідей – до 5 балів, результати тестових контрольних робіт – на 2 бали, навчальні проекти оцінені у 1-3 бали.
-------	--	----	--

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.

Історія становлення туризму в світі

Вступ

Програма першого змістового модулю передбачає формування у студентів понятійного апарату курсу, знань про предмет та завдання історії туризму, розуміння передумов та чинників розвитку туристичної діяльності. Розглядаються підходи щодо періодизації історії становлення туризму в Світі. Відбувається детальне вивчення кожного періоду розвитку світового туризму від переміщень первісних людей до появи перших міжнародних туристичних організацій.

Тема 1. Передумови виникнення подорожей і туризму в суспільстві

Предмет і завдання історії туризму. Зміст історії туризму. Необхідність вивчення історії туризму. Зв'язок історії туризму з іншими науками. Основні методи: історіографічний, історико-порівняльний, біографічний, статистичний. Основні поняття. Основні чинники виникнення подорожей і туризму. Підходи щодо періодизації історії становлення туризму в Світі. Аналіз історичних етапів розвитку туризму. Значення туризму для історії людства.

Тема 2. Подорожі в Стародавньому світі

Загальна характеристика розвитку подорожей в Стародавньому світі. Мандрівки в первісну епоху. Передумови виникнення і розвитку мандрівок. Переміщення (міграції) первісних людей, ознайомлення з новими територіями. Вплив міграцій у первісну епоху на поширення та інтенсифікацію знань і вмінь. Відображення у релігійних поглядах різних народів проблеми «мандрівок».

Мандрівки на Давньому Сході. Мандрівки на Давньому Сході як складова способу життя. Подорожі у країнах Месопотамії. Подорожі шумерів, жителів цивілізації Хараппи і Мохенджо-Даро. Давньокитайські мандрівники.

Географія подорожей давніх єгиптян. Подорожі та експедиції фінікійців і карфагенян. Давні світові торговельні шляхи, їх значення для розвитку подорожей.

Активізація мандрівництва та подорожей у античні часи. Основні цілі мандрівництва в давнину. Видатні мандрівники Давньої Греції. Олімпійські ігри, їх значення для історії мандрівництва та туризму. Курорти Давнього Риму.

Розвиток інфраструктури для подорожуючих і традиції гостинності в Стародавньому світі. Загальні риси подорожей в античному світі. Значення мандрівництва у формуванні тогочасного світогляду.

Тема 3. Подорожі в епоху Середньовіччя (V — перша половина XV ст.).

Соціально-економічна характеристика розвитку і види подорожей в епоху Середньовіччя. Розвиток мореплавства в VII-XV ст. в Арабському світі. Арабські мандрівники та паломники. Місіонерські подорожі. Єрусалим — центр паломництва. Хрестові походи, їх причини, значення та соціокультурні наслідки. Православне паломництво.

Подорожі вікінгів у VIII-XII ст. Удосконалення в будівництві доріг і транспортних засобах у середньовічній Європі. «Мандрівні школярі» та розвиток освітянських подорожей. Торговельні подорожі купців. Географічні відкриття та їх значення. Розвиток інфраструктури для подорожуючих в епоху Середньовіччя.

Тема 4. Подорожі в епоху Великих географічних відкриттів

Соціально-економічна характеристика та чинники розвитку подорожей в епоху Відродження. Розвиток мореплавства та Великі географічні відкриття. Суперництво Португалії та Іспанії за статус морської держави. Найвідоміші мандрівники та дослідники. Пошук морського шляху до Індії. Відкриття і колонізація нових земель в Центральній і Південній Америці. Дослідницькі експедиції в Америці, Африці, Азії. Підкорення Сибіру. Морські торговельні та колонізаційно-завойовницькі експедиції. Їх сутність та значення для створення

передумов подальшого розвитку туризму. Перша навколосвітня подорож. Піратські експедиції та їх роль у відкриттях нових земель та торговельних маршрутів. Нові складові у сфері гостинності у XV-XVI ст. Основні види та значення подорожей в XV-XVI ст.

Тема 5. Розвиток подорожей в епоху Просвітництва (XVII-XVIII ст.) та в XIX – першій половині XX ст.

Основні чинники появи туризму в епоху Просвітництва. Подорожі та географічні відкриття XVII-XVIII ст. Транспортна революція як фактор підвищення рівня доступності туристських об'єктів. Зміни в мотивації та основні види туризму в епоху Просвітництва.

Поява туризму та розвиток системи гостинності в XVII-XVIII ст. Вплив торгівлі на становлення і розвиток туризму в Новий час. Основні види та значення подорожей в епоху Просвітництва. Основні чинники та напрямки розвитку туризму і системи гостинності в світі в XIX - першій половині XX ст. Становлення організованого туризму, перші туристичні фірми та організації. Поява елементів комплексного обслуговування туристів як прототипу пакет-турів. Томас Кук та його роль у розвитку та становленні туризму. Перші путівники для туристів. Розвиток туристичного бізнесу в Європі. Формування міжнародних туристичних центрів (Франція, Швейцарія, Італія).

Перше сходження на Монблан, його наслідки для подальшого розвитку туризму. Зародження туристського гірського руху як основи соціально орієнтованого самодіяльного туризму. Гірські клуби та їх роль у розвитку гірського туризму. Найвідоміші мандрівники XIX ст. Створення перших туристичних об'єднань і міжнародних організацій.

Теоретичні знання. Студенти повинні знати: основні поняття і методи дослідження історії світового туризму; етапи та умови розвитку міжнародного і вітчизняного туризму; особливості розвитку подорожей і туризму в різні історичні епохи; географію міжнародного туризму, головні тенденції і

перспективи його розвитку.

Практичні уміння і навички. Студенти повинні вміти: оперувати основними поняттями з історії туризму; проводити дослідження з метою виявлення об'єктивних передумов розвитку туризму, розуміння його тенденцій і національної специфіки; аналізувати зміни в географії туризму у різні періоди історії; аналізувати динаміку розвитку мандрівок.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Історія становлення туризму в Україні

Вступ

Програма другого змістового модулю передбачає формування у студентів знань про особливості розвитку вітчизняного туризму в різні часові періоди, у часи перебування території України у складі різних держав. Здійснюється аналіз сучасного стану туризму в Україні та перспективи його розвитку. Відбувається детальне вивчення становлення туризму на Криворіжжі.

Тема 6. Подорожі та туризм в Україні у складі Російської імперії

Традиції гостинності та розвиток подорожей на Русі. Подорожі у Козацьку добу: соціальний склад, мотиви та маршрути подорожуючих. Освітнянські, наукові, місіонерські подорожі українців за кордон у XVI-XVII ст. Роль Петра I у розвитку туризму в Росії. Просвітницький туризм і розвиток системи музеїв в Росії. Катерина II - покровителька мандрівників у Росії.

Політичні та соціально-економічні чинники розвитку туристично-екскурсійної справи в Російській імперії у XVIII — на початку XX ст. Створення туристичної інфраструктури та курортів у XVIII — на початку XX ст. Мандрівки та подорожі іноземців до Криму в XIII-XVII ст. Початок вивчення і дослідження Криму вітчизняними та іноземними мандрівниками у XVIII ст.

Діяльність Кримського гірського клубу (його філій) та Кримсько-Кавказького гірського клубу. Діяльність Товариства велосипедистів-туристів

(Російського туринг-клубу) та Російського товариства туристів (РТТ). Розвиток спортивного туризму на території Російської імперії.

Розвиток екскурсійної справи в Росії у XVIII — на початку XX ст. Туристичний бізнес у Росії наприкінці XIX — на початку XX ст. Створення та діяльність російських туристичних організацій. Прочанство в Російській імперії в XIX - на початку XX ст. Основні види туризму в Російській імперії у XVIII — на початку XX ст.

Тема 7. Розвиток туризму на українських землях у складі Австро-Угорської імперії та Польщі

Організація туристського руху в західноукраїнських землях. Політичні та соціально-економічні чинники розвитку туризму в Австро-Угорській імперії. Українська еміграція з Австро-Угорщини (кінець XIX — початок XX ст.). Розміщення та харчування подорожуючих у Галичині в складі Австро-Угорщини (друга половина XIX ст. — 1914 р.). Роль українського національно-культурного руху в розвитку туризму на українських територіях у складі Австро-Угорщини (друга половина XIX ст. - 1914 рр.). Туризм на українських землях у складі Польщі (1921-1939 рр.). Заснування краєзнавчо-туристських товариств «Плаї» і «Чорногора», спортивного товариства «Сокіл», скаутської організації «Пласт» на західноукраїнських землях. Основні риси розвитку туризму на українських землях у складі Австро-Угорщини та Польщі.

Тема 8. Туризм в Україні у складі Радянського Союзу

Розвиток туризму в СРСР в 20-30-і рр. XX ст. Туризм як засіб комуністичного виховання молоді. Державна політика керування розвитком туризму. Створення централізованої системи управління туризмом в Україні. Відновлення туристично-екскурсійної діяльності наприкінці 40-х — на початку 50-х років. Удосконалення системи організації і управління туризмом у 50-60-ті роки. Піднесення міжнародного туризму. Діяльність трьох найбільших туристичних організацій СРСР у радянській Україні (ВАТ «Інтурист», ЦРТЕ

ВЦРПС, БММТ «Супутник» ЦК ВЛКСМ та їх структури в Україні). Соціальна орієнтованість туризму в СРСР. Розвиток самодіяльного спортивного туризму. Профспілковий туризм. Іноземний туризм. Молодіжний туризм. Армійський туризм. Шкільний туризм. Система організованого відпочинку. Система підготовки професійних кадрів туризму.

Розвиток планових туристичних маршрутів. Характер та основні види туризму в СРСР. Основні особливості розвитку радянського туризму. Негативні процеси в туризмі кінця 80-х — початку 90-х років ХХ ст.

Тема 9. Туризм в Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст.

Стан туристичної справи в Україні в 90-і рр. ХХ ст. Запровадження державного регулювання туризмом. Перехідний період до створення національної туристської індустрії. Основні тенденції та перспективи розвитку вітчизняного туризму на рубежі ХХ-ХХІ ст. Основні завдання, пріоритетні напрями розвитку українського туризму. Розбудова інфраструктури українського туризму, підготовка кадрів.

Активізація міжнародної туристичної діяльності України як складової зовнішньоекономічної діяльності. Розбудова інфраструктури українського туризму, підготовка кадрів. Перспективи і прогностичні оцінки розвитку українського туризму. Історія становлення туризму на Криворіжжі.

Теоретичні знання. Студенти повинні знати: основні умови та чинники розвитку туризму в Україні; історію становлення туристичної діяльності в Україні; особливості розвитку туризму на українських землях у складі різних держав; особливості становлення туризму на Криворіжжі; організаційні форми гостинності на різних етапах історичного розвитку людства; історію розвитку транспортних засобів пересування.

Практичні уміння і навички. Студенти повинні вміти: проводити дослідження з метою виявлення об'єктивних передумов розвитку туризму в Україні, розуміння його тенденцій і національної специфіки; характеризувати

сучасний стан і перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні; прогнозувати розвиток вітчизняного та міжнародного туризму; з'ясувати принципові засади організації туризму та визначати їхню ефективність

Тематика практичних робіт

№	Назва теми	Кількість годин
1	Аналіз подорожей в Стародавньому світі	2
2	Географія подорожей епохи Великих географічних відкриттів	2
3	Аналіз подорожей у XVII-XIX столітті	2
4	Особливості розвитку туризму в XX столітті	2
5	Особливості розвитку курортів у Світі	2
6	Аналіз становлення транспортної системи в Світі	2
7	Аналіз розвитку готельного господарства в Світі	2
8	Особливості становлення туристичної діяльності в Радянському Союзі	2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

ТЕМА: *Аналіз подорожей в Стародавньому світі*

МЕТА: сформувати уявлення про специфіку подорожей в епоху Стародавнього світу, основні маршрути даних подорожей, закріпити знання про сім чудес Стародавнього світу.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття, контурна карта.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Звідки походять терміни «туризм» та «туристський»?
2. Що вивчає «Історія туризму» як навчальна дисципліна?
3. Охарактеризуйте основні фактори, що впливали на подорожування і туризм.
4. Предмет вивчення дисципліни «історія туризму». Основні проблеми курсу.
5. Розкрийте відмінності між поняттями «мандрівництво» та «туризм».
6. Розкажіть про витоки туризму.

Завдання 1. На контурну карту світу нанести 7 чудес Стародавнього світу, проаналізувати їх територіальне розташування.

Завдання 2. Ознайомитися з найбільшими пам'ятками Стародавнього Світу, заповнити таблицю.

Сім чудес Стародавнього Світу

<i>Назва об'єкту</i>	<i>Місце знаходження</i>	<i>Роки створення</i>	<i>Творці</i>	<i>Призначення</i>	<i>Час руйнування</i>	<i>Причини</i>
Піраміда Хеопса						

Висячі сади						
Семіраміди						
Статуя Зевса в Олімпії						
Храм Артеміди в Ефесі						
Мавзолей в Галікарнасі						
Колос Родоський						

Завдання 3. За наведеним нижче текстом скласти коротку характеристику шляхів та напрямів торгових походів та подорожей.

Великий шовковий шлях

Серед знаменитих торгових шляхів особливе значення має «Великий шовковий шлях» - сухопутний шлях, який з'єднував Китай та Середземномор'я. Цей шлях починається від Великої Китайської Стіни починається. Назва його пов'язана з шовком.

Він був відкритий в II столітті до н.е., вів з Сіаню через Ланьчжоу в Дуньхуан, де роздвоювався: північна дорога проходила через Турфан, далі перетинала Памір і йшла до Фергани та казахські степи до Росії і далі до європейських країн, південна - мимо озера Лобнор по південній околиці пустелі Такла-Макан через Яркенд і Памір (в південній частині) вела в Бактрію, а звідти - в Парфію, Індію та на Близький Схід аж до Середземного моря. Виробництво шовку було зосереджено в Китаї, звідки під страхом смертної кари заборонено вивозити гусениць шовкопряда або їх личинки за межі країни. В 555 році двом монахам вдалося вивезти кілька личинок до візантійського царя. З цих личинок і завдяки знанням, отриманим ними в Китаї про розведення шовкопрядів, виробництво шовку стало можливим і поза Китаєм.

Шовк представляв собою привабливий товар для європейців, що не знали мила. Одяг з шовку був кращим від існуючих на той час грубих бавовняних виробів за багатьма параметрами: м'якість, повітропроникність, вологопроникність, захист від спеки та холоду, і, можливо, відомі в ті роки антисептичні властивості шовкових тканин. Тому заморські правителі, не дивлячись на нечувані ціни, негайно переходили на шовковий гардероб, як тільки у них з'являвся доступ до шовку. Шовк коштував дорожче золота.

У середні віки в географію Великого шовкового шляху була включена Давня Русь. Арабські купці освоїли басейн Волги і доходили до російської Півночі, де, за їх враженнями «відсутні ніч влітку і день взимку».

Імовірно, шлях від Червоного моря до Китаю становив 260 денних переходів. Деякі купці на цих маршрутах перебували протягом 2-3-х років, так як зупинялися в містах і вели активну торгівлю з обміну товарами. Були ще й військові походи. При цьому відзначимо, що подорожі були не тільки з військовими і торговими цілями, а й паломництвом, зокрема, з поширенням буддизму в цих регіонах.

Починаючи з III-IV століття Великий шовковий шлях використовувався буддійськими монахами для походів з Китаю до Індії і назад (названо «Дорогою Пілігримів»).

Дорога пахощів - це численні торговельні зв'язки між древніми державами: Єгиптом, Сирією, Палестиною, Ефіопією, шумерських міст і т.д. Китай торгував з Індією, Японією. Середземне море було благодатним регіоном для розвитку торгівлі між жителями древнього Криту, Греції, Фінікії, Єгипту, Лівії, Італії та Іспанії.

Основними товарами південних арабів були пахощі, які отримували з соку дерев, а також прянощі, самоцвіти, перли, золото, срібло. Хто і в якій мірі володів цими багатствами - визначалося його положенням в державі.

«Дорогою пахощів» (або «Ладанний шлях») вважалися торгові шляхи древньоарабських держав з країнами Близького Сходу, що перетинали з півдня на північ весь Аравійський півострів. Вона починалася в «Щасливій Аравії» і

проходила в 150-200 км на схід від узбережжя Червоного моря. Подальший шлях торговців проходив по західній околиці пустелі Великий Нефуд, а потім роздвоювався. Одна гілка йшла до Середземного моря, інша - через Сирійську пустелю до середньої течії річки Євфрат.

«Дорога спецій» - сухопутна частина одного з найдавніших торгових маршрутів на землі, що зв'язував Індію, Острови Пряностей і Східну Африку з країнами Середземномор'я. За часів царя Соломона сухопутна частина дороги спецій виходила до узбережжя Ейлатської затоки в районі міста Еціон-Гевер. Цим шляхом доставлялися не тільки спеції з Островів Пряностей (кориця, імбир, перець) та Індії, а й цінні породи дерева і слонову кістку зі Східної Африки, шовк з Китаю, золото, срібло, дорогоцінні камені.

Запашні смоли дерев, рослин користувалися великим попитом древніх людей того часу і тих регіонів. Широке застосування пахощів на стародавньому Сході створювало великий попит на них і, отже, викликало велику торгівлю цими товарами, що і призвело до появи цього торгового шляху.

Великий чайний шлях

Чай був відомий у Китаї майже 5000 років. Довгий час вважалося, що Китай є єдиною батьківщиною чайного куща і чайної культури. Документальні відомості про чай, як про продукт споживання зустрічаються в джерелах, датованих 770 р. до н.е.

У 300-200 рр. до н.е. звичка пити чай укорінилася серед жителів держави Шу (нині провінція Сичуань). При династії Хань (II-I століття до н.е.) чай фігурував як предмета торгівлі. На початку ери напій увійшов до церемоніал китайського імператорського двору. У V столітті чаєм платили данину імператору, а в 782 р. на що став ходовим продукт, був введений податок. Лише до IX століття чай перетворився в національний напій китайців. У 16 столітті чай став відомий в країнах Європи, після чого його стали вивозити за межі Китаю, і чай поступово поширився в усьому світі. Те ж саме відбувалося в Кореї та Японії, куди чай був завезений з Китаю в 510 і 520 роках. Тут як культовий напій він став застосовуватися з 9 століття, а широке поширення він

отримав не раніше XVII століття, після того, як увійшов у загальне вживання в європейських країнах. У 527 році чайний напій з'явився і в Індії, але так і не вийшов за межі вузького кола буддистських ченців. Широкі народні маси познайомилися з чаєм лише наприкінці XVII століття в основному через англійців. В Західну Європу чай вперше був завезений з Китаю португальськими мореплавцями в 1517 році, але за межі Португалії він не вийшов, залишаючись протягом більше 100 років напоєм, який зрідка вживали при королівському дворі. У 1619 році, Іван Петлін привіз докладні відомості про шлях до Китаю, «Креслення Китайської держави» і грамоту від імператора династії Мін. Одним із завдань місії було завдання розвитку торговельних відносин, чому китайська влада не перешкоджала, і в 1666 році з Москви до Китаю був відправлений перший торговий караван, на чолі якого були поставлені боярський син Іван Пер і бухарський купець Сектула Аблін. Загальний підсумок торгівлі Аблін в Китаї виявився вельми вигідним для російської казни.

«Великий чайний шлях» - караванний шлях між Азією і Європою в XVIII-XIX століттях. Він починався в Калганов, перетинав територію нинішньої Монголії і через Росію йшов до Європи. Чайний шлях стояв в одному ряду з нефритовим, шовковим, сольовим, коричним, олов'яним і винним шляхами, а за обсягами торгового обороту поступався лише Великому шовковому шляху. Частина шляху іменувалася сибірським трактом (інакше: Московський тракт, Московсько-Іркутський тракт, Московсько-Сибірський тракт, Великий тракт, Великий тракт) - старовинний сухопутний маршрут з європейської частини Росії через Сибір до кордонів Китаю. Загальна протяжність шляху з Москви до Пекіна становила, за одним підрахунками, 8332 версти, за іншими - 8839 верст.

Історія Чайного шляху - це продовження історії розвитку дипломатичних, торговельних і культурних зв'язків між народами Євразії в середні століття. Розвиток цих відносин супроводжувалося розвитком шляхів сполучення, які в різні часи грали роль шляхів міграції племен і народів, військових експедицій, дипломатичних та релігійних місій, торгових шляхів.

Історія чайної торгівлі тісно пов'язана з історією російсько-китайських відносин XIV-XIX ст. Важливим етапом у передісторії російсько-китайських зв'язків з'явився XVI століття, коли інтерес до Китаю сильно зріс в Європі і в Російській державі. Морський шлях був дуже довгим, а також були мізерні географічні пізнання про сухопутну шляху з Європи в Китай. В Європі стали шукати більш короткий і менш небезпечний морської або сухопутний шлях до Китаю через Русь.

Географія «Чайного шляху» дуже широка. Шлях мав безліч сухопутних доріг, волоків, водних шляхів, від нього відходили відгалуження в різні російські губернії. На шляху працювало кілька торгових ярмарків. Загальна протяжність колії складала 9-10 тисяч кілометрів. «Великий чайний шлях» став одним з великих торгових шляхів, поєднали різні землі і цивілізації. Поряд з такими шляхами, як нефритовий, шовковий, сольовий, коричневий, олов'яний, винний, невільничий, він зіграв величезну роль в історії розвитку людства і встановленні торгово-економічних, дипломатичних та культурних зв'язків між народами.

Рух караванів з Росії в Китай і з Китаю в Росію йшло за наступним шляхом: Москва, Переславль-Залеський, Ярославль, Кострома, Вологда, Устюг Великий, Нижній Новгород, Ірбит, Солікамськ, Єкатеринбург, верхотуру, Туринськ, Тюмень, Тобольськ, Томськ, Омськ, Ішим, Новосибірськ, Красноярськ, Канськ, Єнісейськ, Ілімськ, Нижньоудинськ, Іркутськ, Верхньоудинськ, Селенгинськ, Кяхта, Сайшана, Урга, Ерн-Хото, Калган, Пекін та інші міста та селища. Цим же шляхом рухалися каравани з Пекіна до Москви. Чай був відомий в Китаї майже 5000 років. Тривалий час вважалося, що Китай є єдиною батьківщиною чайного куща та чайної культури. Документальні свідчення про чай, як про продукт споживання зустрічаються у джерелах, датованих 770 р. до н.е.

Торговий шляху «із варяг у перси»

Стародавні торгові шляху «із варяг у греки», «із варяг у перси», «із варяг у хазари», що з'єднували країни Скандинавії з регіоном Чорного моря та зі

Сходом, виникли приблизно у 780-х рр. Вони проходили через Балтійське море, Ладозьке озеро, через новгородські землі, по річці Ока, і потім по Волзі в Каспійське море. У Чорне море йшли водні шляхи по Дніпру і Дону. Потім купці висаджувалися на берег і на верблюдах відправлялися далі в Багдад, Балх і Мавераннахр.

Частиною шляху «із варяг у перси» був шлях «із варяг у булгари», який обривався на Волзі в місті Булгар - столиці Волзької Булгарії. У Булгар так само вела сухопутна дорога з Києва. Спочатку ці шляхи обслуговували тільки потреби місцевого слов'янського населення, і тільки в IX столітті налагоджуються постійні торговельні зв'язки з Скандинавськими країнами.

У домонгольський період розвитку Стародавньої Русі, зокрема, торговий шлях «із варяг у перси», був надзвичайно насичений: судна йшли і в тому і в зворотному напрямках з постійною регулярністю.

Торговий шлях «Із варяг у греки»

Велика трансєвропейська траса давнини (північ-південь) - торговий шлях «Із варяг у греки» - представляла собою систему сухопутних, морських і річкових комунікацій, що зв'язали Скандинавію (у більш широкому плані весь Балтійський регіон), численні князівства Стародавньої Русі з Середземномор'ям. Термін «шлях із варяг у греки», що часто вживається істориками, запозичений з «Повісті временних літ» - відомого літописця XII століття: Нестора. Варягами називалося - населення Скандинавського півострова. Шлях проходив від Балтійського моря по річці Нева, Ладозькому озеру, річці Волхов, озеру Ільмень, річці Ловать; потім волоком до річки Західна Двіна; далі волоком до річки Дніпро і далі виходив у Чорне море. По морю уздовж узбережжя Болгарії до Константинополя. Перед тим, як вийти в Чорне море, судна вимагали додаткового оснащення. Поблизу гирла Дніпра на острові Березань купці робили зупинку для цих цілей.

Початковою точкою шляху на Півночі прийнято вважати Східну Швецію район озера Мілорен. Головним центром східної торгівлі в Скандинавії була

Бирка - торгово-ремісниче поселення поблизу сучасної Упсали (Швеція). Основна частина шляху пролягала через землі східних слов'ян.

Найбільш активне використання «шляху з варяг у греки» відноситься до IX-XI ст. В цей період він стає, з одного боку, міжнародною транзитною трасою, з іншого боку, найважливішою комунікаційною віссю, що забезпечує стабільність і єдність Давньоруської держави: переміщення бойових дружин, щорічний збір данини («полюддя»), регулярний товарообмін. У цілому між Балтійським Середземномор'ям встановлюються стабільні торгові зв'язки. На великих торгових шляхах Великий Новгород, Стара Ладога та інші міста.

Основними товарами, що надходили в Середземномор'я з півночі, були хутра, мед, віск, крижане полотно. Звідти на північ перевозилися дорогоцінні метали, шовкові тканини, вино і предмети розкоші. Торгівля приносила основну частину валового внутрішнього доходу Новгородської республіки. Ця давня транспортна артерія давала так само можливість міграції груп населення. Воїни-скандинави пересуваючись по Волховсько-Дніпровському шляху, влаштовувалися на службу до руських князів і нерідко добивалися найвищого становища. Візантійських імператорів в X ст. охороняла варязька гвардія в їх числі й російські варяги. Разом з воїнами з Балтійського регіону прибували і ремісники, що познайомили Русь з передовими технологіями середньовічної Європи.

Протягом майже трьох століть Великий торговий шлях «із варяг у греки» був основним каналом спілкування між язичницькою північчю Європи і римсько-візантійською цивілізацією, що сприяло розвитку соціального та культурного рівня слов'ян, скандинавів та інших народів Північної та Східної Європи.

Шлях «із варяг у греки» був пов'язаний з іншими водними шляхами Русі: Прип'ятсько-Бузьким, що входив до Західної Європи та Волжським, що виводив до Каспійського моря. Слід зазначити, що торговий шлях «із варяг у греки» був важким для подорожуючих, однією з причин цього була постійна

присутність в південноруських степах кочівників, що ускладнювало пересування по Дніпру.

Література

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник. – Издание 8-е, перераб. и доп. – СПб.: Невский фонд, 2006. – 443 с.
2. Воронкова Л.П. История туризма: Уч. пособие. – Воронеж: НПО «Модек», 2001. – 304 с.
3. Остапчук В.В. Історія туризму : Навч. посіб. / В.В. Остапчук, П.Ф. Коваль, Г.П. Андрєєва. - Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2008.- 143 с.
4. Войтов В. Й. Океанские дороги человечества. - М., 1994.
5. <http://uk.wikipedia.org/> - Вільна енциклопедія «Вікіпедія»

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

ТЕМА: *Географія подорожей епохи Великих географічних відкриттів*

МЕТА: проаналізувати маршрути подорожей в епоху Середньовіччя та Великих географічних відкриттів, ознайомитись з біографією видатних мандрівників.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття, контурна карта, Атлас вчителя [Карти] / ДНВП «Картографія», Укргеодезкартографія; ред. Ж.Є. Бонк, ред. І.Л. Дрогушевська, ред. І.О. Європіна, ред. С.В. Капустенко, ред. В.Б. Кулик, ред. В.В. Молочко. – М-би різні. – К. : ДНВП «Картографія», 2010. - 328 с.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте особливості розвитку «туризму» у часи Античності.
2. Які мотиви спонукали до подорожей у Середньовічний період?
3. Значення внеску арабських купців, вчених та мандрівників в розвиток торгівельних шляхів.
4. Розкрийте найхарактерніші риси подорожувань у епоху Відродження.

Завдання 1. На контурну карту Світу нанести маршрути подорожей видатних мандрівників епохи Великих географічних відкриттів:

- Бартоломеу Діаш;
- Васко да Гама;
- Христофор Колумб;
- Фернан Магеллан;
- Америго Веспучі;
- Френціс Дрейк.

Завдання 2. Заповнити таблицю та проаналізувати її.

<i>Мандрівник</i>	<i>Дати</i>	<i>Цілі подорожі</i>	<i>Основні географічні відкриття</i>
Бартоломеу Діаш			
Васко да Гама			
Христофор Колумб			
Фернан Магеллан			
Амеріго Веспучі			
Френціс Дрейк			

Завдання 3. За наступним планом охарактеризувати життєдіяльність одного з видатних мореплавців:

- ім'я;
- дата та місце народження;
- національність;
- основні подорожі;
- основні відкриття;
- дата та місце смерті;
- географічні об'єкти, названі на його честь.

Література

1. Берн Ж. История великих путешествий: В 3-х кн. / Пер. с фр. — М., 1993. Книга первая: Открытие земли. Книга вторая: Мореплаватели XVIII в. Книга третья: Путешественники XIX в.
2. Войтов В. Й. Океанские дороги человечества. - М., 1994.
3. Дитмар А.Б. От Птоломея до Колумба. - М., 1989.
4. Цвейг С. Америго. Повесть об одной исторической ошибке // Избр. произвед. в 2-х т. - Т.2. - М., 1956.
5. Цвейг Стефан. Подвиг Магеллана. - М., 1988.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

ТЕМА: *Аналіз подорожей в XVII-XIX столітті*

МЕТА: проаналізувати напрями подорожей XVIII-XIX століття, ознайомитись з біографією видатних мандрівників.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття, контурна карта, Атлас вчителя [Карти] / ДНВП «Картографія», Укргеодезкартографія; ред. Ж.Є. Бонк, ред. І.Л. Дрогушевська, ред. І.О. Європіна, ред. С.В. Капустенко, ред. В.Б. Кулик, ред. В.В. Молочко. – М-би різні. – К. : ДНВП «Картографія», 2010. - 328 с.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. У чому полягають особливості розвитку «туризму» у XVII – на початку XIX століть?
2. Вплив промислової революції в розвинутих країнах на цілі подорожей наприкінці XIX – початку XX століття.
3. Утворення перших туристичних фірм. Діяльність та функції першого туристичного агентства Томаса Кука.
4. Тенденції в розвитку міжнародного туризму напередодні першої світової війни.

Завдання 1. На контурну карту Світу нанести маршрути подорожей видатних мандрівників даної епохи:

-
- Джеймс Кук;
- Семен Дежньов;
- Вітус Берінг;
- Харітон Лаптев.

Завдання 2. Заповнити таблицю та проаналізувати її

<i>Мандрівник</i>	<i>Дати</i>	<i>Мета подорожі</i>	<i>Основні географічні відкриття</i>
Джеймс Кук			
Семен Дежньов			
Вітус Берінг			
Харітон Лаптев			

Завдання 3. За наступним планом охарактеризувати одного з видатних мореплавців за наступним планом:

- ім'я;
- дата та місце народження;
- національність;
- основні подорожі;
- основні відкриття;
- дата та місце смерті;
- географічні об'єкти, названі на його честь.

Література

1. Берн Ж. История великих путешествий: В 3-х кн. / Пер. с фр. — М., 1993. Книга первая: Открытие земли. Книга вторая: Мореплаватели XVIII в. Книга третья: Путешественники XIX в.
2. Записки русских путешественников XVI-XVII вв. - М., 1988.
3. Кук Джеймс. Путешествие к Южному полюсу и вокруг света. - М., 1948.
4. Купин К. За три моря. Путешествие тверского купца Афанасия Никитина. Историческая повесть. - М.-Л., 1947.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

ТЕМА: *Особливості розвитку туризму в ХХ столітті*

МЕТА: проаналізувати основні тенденції розвитку туристичної діяльності у ХХ столітті, навчитись аналізувати статистичну інформацію, виявити закономірності між рівнем розвитку країн та регіонів у різні періоди ХХ століття та їх туристичною діяльністю.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Динаміка світових туристичних потоків та доходів від міжнародного туризму.
2. Регіональні особливості динаміки туристичних потоків та доходів від міжнародного туризму.
3. Діяльність та функції міжнародних туристичних організацій.

Завдання 1. За таблиці «Кількість іноземних туристів в 1950-2000 рр»:

- розрахувати відсоток іноземних туристів у кожному з регіонів з 1950-х по 2000-і роки, виявити динаміку їх зміни;
- виявити, в якому регіоні відбувається найінтенсивніше зростання туристичної діяльності за період 1990-2000 роки;
- побудувати діаграму, в якій наочно відобразити зміни в чисельності туристів за різними регіонами світу.

Кількість іноземних туристів в 1950-1990 роках (млн. чол.)

Регіон	1950	1960	1970	1980	1990	2000
Європа	16,8	50,4	111,0	186,0	280,6	392,7
Америка	7,5	16,7	42,3	61,4	93,0	128,0
Азія й Океанія	0,2	0,9	6,2	24,3	57,5	115,3

Африка	0,5	0,8	2,4	7,4	15,0	27,4
Близький Схід	0,2	0,6	1,9	7,5	9,7	24,0
Всього	25,2	69,4	165,8	286,6	455,8	687,4

Завдання 2. За табл. 2 «Надходження від міжнародного туризму в 1950-2000 рр.»:

- побудувати діаграму, в якій наочно відобразити надходження від міжнародного туризму за різними регіонами світу;
- виявити, в яких регіонах відбувається найінтенсивніше зростання фінансових надходжень від туристичної діяльності;
- співставити діаграми кількості міжнародних туристів та надходжень від туристичної діяльності, виявити наскільки пропорційними є дані зміни.

Надходження від міжнародного туризму в 1950-2000 роки (млрд. дол.)

Регіон	1950	1960	1970	1980	1990	2000
Європа	0,90	3,9	11,0	63,6	143,8	229,7
Америка	1,10	2,5	4,8	25,4	69,2	133,5
Азія й Океанія	0,04	0,2	1,2	10,3	41,3	86,9
Африка	0,10	0,2	0,5	2,6	5,3	10,8
Близький Схід	0,03	0,1	0,4	3,5	4,5	12,4
Всього	2,17	6,9	17,9	105,4	264,1	473,3

Завдання 2. За табл. 3 «Лідери світового туристичного ринку в 1950-1990 рр.», виявити:

- які країни незмінно входять до десятки лідетів світового туризму;
- як змінилася частка ринку, що припадає на провідні туристичні країни;
- висловити своє бачення країн-лідерів туристичного ринку у 2020 році.

Лідери світового туристичного ринку в 1950-1990 рр.

Місце	1950 р.	Частка на ринку, %	1965р.	Частка на ринку, %	1970 р.	Частка на ринку, %	1985р.	Частка на ринку, %	1990 р.	Частка на ринку, %
1	США	70,7	Іспанія	40,5	Італія	43,2	Франція	38,7	Франція	37,9
2	Канада		Канада		Канада		США		США	
3	Італія		Італія		Франція		Італія		Іспанія	
4	Франція		Франція		Іспанія		Іспанія		Італія	
5	Швейцарія		США		США		Австрія		Угорщина	
6	Ірландія	16,9	Австрія	18,3	Австрія	21,9	Великобританія	19,6	Австрія	18,9
7	Австрія		ФРН		Німеччина		Канада		Великобританія	
8	Іспанія		Швейцарія		Швейцарія		ФРН		Мексика	
9	Німеччина		ЧССР		Югославія		Мексика		ФРН	
10	Великобританія		Великобританія		Великобританія		Швейцарія		Канада	
11	Норвегія	9,1	Югославія	6,5	Угорщина	9,8	Угорщина	11,3	Швейцарія	10,5
12	Аргентина		Нідерланди		ЧССР		Югославія		Китай	
13	Мексика		Португалія		Бельгія		Китай		Греція	
14	Нідерланди		Угорщина		Болгарія		Греція		Португалія	
15	Данія		СРСР		Румунія		Португалія		Малайзія	
Інші	3,3	Інші	34,7	Інші	25,1	Інші	30,4	Інші	32,7	
Всього	25,3 млн. чол.	Всього	115,9 млн. ч.	Всього	165,8 млн. ч.	Всього	327,6 млн. ч.	Всього	457,2 млн. ч.	

Література

1. Абрамов В. В. Історія туризму : підруч. / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2010. -294 с.
2. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник. – Издание 8-е, перераб. и доп. – СПб.: Невский фонд, 2006. – 443 с.
3. Немоляева М. А., Ходорков Л. Ф. Международный туризм: вчера, сегодня, завтра. — М., 1985.
4. Проблеми міжнародного туризму: 36. наук. ст. — К., 1997.
6. Сенин В. С. Введение в туризм: Учебное пособие. — М., 1993.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

ТЕМА: *Особливості розвитку курортів у Світі*

МЕТА: виявити характерні особливості становлення кожного етапу розвитку курортної справи, ознайомитись з найстарішими курортами світу.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття, контурна карта світу.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Що було прототипом курортів у Світі?
2. Яку функцію у свій час відігравали римські лазні?
3. Назвіть найстаріші курорти Світу. Які з даних курортів існують і нині?
4. Де були сконцентровані найстаріші курорти? Чим обумовлено їх виникнення саме на певних територіях?

Завдання 1. За наведеним нижче текстом у вигляді таблиці скласти характеристику кожного етапу розвитку курортної справи.

<i>Період</i>	<i>Час</i>	<i>Характерні особливості</i>	<i>Форми курортно-рекреаційної діяльності</i>	<i>Контингент відпочиваючих</i>	<i>Мотиви подорожей</i>	<i>Основні курорти</i>
Протокурортний						
Ранньокурортний						
«Темних століть»						
Відродження системи рекреаційних цінностей і практики						

курортного лікування						
Геопросторової розбудови мережі елітних курортів та самодіяльних водолікарень						
Становлення медичної курортології						
Курортного «буму» XIX століття						
«Третьої хвилі» курортно-рекреаційного освоєння						
Сучасний період поглиблення масштабів курортного освоєння рекреаційних ресурсів						

Періоди розвитку курортної справи

Кожен із періодів розвитку курортної справи характеризується особливостями організації, регіонами поширення, функціональними завданнями, напрямками та формами сервісної діяльності. Традиції курортного оздоровлення зародилися й залишаються популярними в Європі й на Близькому Сході.

1. Протокурортний період – виокремлення курортно-рекреаційної діяльності в самостійний напрямок людської життєдіяльності.

Організованих форм рекреаційна діяльність набула у стародавньому Єгипті. Із виділенням соціальних каст вельмож, державних сановників, жреців та, зрештою, самої божественної родини фараона постало питання про організацію їх дозвілля. У цей час урізноманітнюються заняття повсякденної рекреації та зароджуються основні види організованого рекреаційного туризму.

Замислюючись над ідеєю продовження тривалості людського життя та боротьби із захворюваннями, чималу увагу єгипетські жреці зосередили на розробці концепції здорового способу життя та методик оздоровлення людського організму (у т. ч. бальнеотерапії).

Близькі до давньоєгипетських традиції оздоровчої та дозвіллевої рекреації набули широкого поширення у Межиріччі (цивілізації Шумеру, Аккаду, Ассирії, Вавилонії, Мідії, Персії), країнах Передньої Азії і Близького Сходу, стародавній Індії та Китаї. «Імпортерами» товарів рекреаційного споживання та еталонів і технологій рекреаційного дозвілля у європейські країни Середземномор'я у III – II тис. до н.е. виступали фінікійські, карійські і пелазгійські мореплавці.

Найпоширенішими формами курортно-рекреаційної діяльності в античний період були оздоровчі купання в священних озерах і джерелах. Класичні описи таких занять та організації примітивних масових бальнеогрязевих лічниць знаходимо в найдавніших пам'ятках людської писемності. Відомості про «священні купелі» при храмах, якими користувалися місцеві жителі, знаходимо у давньоіндійському епосі «Ригведа», давньокитайських трактатах; у Старому та Новому Завітах згадується Сілоамська купіль під Єрусалимом, самодіяльна водогрязелікарня на Генісаретському озері, де збиралися тисячі хворих з усієї Юдеї, Палестини та сусідніх сирійських царств.

2. Ранньокурортний – античний період становлення перших організованих курортів й закладання кістяка сучасної європейської курортної мережі.

У Європі традиції курортної рекреації поширилися разом з Великою грецькою колонізацією Середземномор'я. Разом з колоністами Середземномор'ям, Близьким Сходом і Передньою Азією поширювалися античні знання і підходи до організації водолікарень. Це, так би мовити, «перша хвиля» курортно-рекреаційного освоєння континенту.

Антична Греція – батьківщина курортної справи. Саме в Греції традиція курортного водолікування була ґрунтовно досліджена й науково описана. Грецькому медику, «батькові» медичної науки, Гіппократу, належить крилатий вислів-аксіома: «In balneis salus» («купання – це здоров'я»). Античний вчений Плутарх залишив нам свідчення про те, що термальні джерела на грецькому острові Евбея приваблювали хворих із найвіддаленіших районів тогочасної Римської імперії, що простягалася від Британії і Рейну до Закарпаття, Криму, Кавказу, Аравійської пустелі та Ефіопії. З Греції звичай будувати в місцинах з лікувальними джерелами штучні басейни-купелі, вілли і пансіони для здачі в найм приїжджим для водолікування поширився на всі країни Європи.

Греція – батьківщина першого у світі документально зафіксованого бальнеологічного курорту Терми. Його назва згодом поширилася на сотні інших античних курортних поселень, де облаштовувалися оздоровчі комплекси на кшталт купалень міста Терми. Власне, і самі ці архітектурні ансамблі стали називати «терми» чи «термальні купальні». А історичне давньогрецьке місто-курорт Терми (сучасний курорт Лутраки) і в XXI ст. є одним із найфешенебельніших термальних центрів Греції.

Греція – «колиска» народження професії практикуючих лікарів-курортологів, попит на послуги яких у суспільстві зберігався незмінно високим аж до згасання античної цивілізації.

Найвищого щабля розвитку курортна справа сягнула в епоху Римської імперії. Римляни успадкували кращі традиції еллінської системи дозвіллевих цінностей і на цій основі вибудували власну концепцію життєдіяльності, де рекреація поряд з освітою і працею посідала одне з чільних місць.

Небувалих раніше вершин розвитку в епоху Римської імперії сягнула курортологічна наука. Так, римський лікар-курортолог Архіген (I ст. н.е.) розробив першу в світі класифікацію мінеральних вод.

Для задоволення дедалі зростаючих потреб римських громадян у вишуканому дозвіллі поза межами власного помешкання в IV – II ст. н.е. по всій Італії почали виникати перші у світі поселення-курорти. Окремі житлово-храмові комплекси, селища і містечка набули та розвивали курортну функцію як основу економічного зростання.

У Римській імперії реалізувалася ідея курортних островів – тихих (малолюдних), ізольованих від суєти й проблем повсякденного материкового буття. Найвідомішими серед них є вулканічні острови Іскья та Капрі, що до наших днів розвиваються як фешенебельні термально-курортні комплекси.

Зазвичай, ці давньоримські курорти були пов'язані з виходом на поверхню джерел термальних та мінеральних вод. Наявність цих гарячих джерел відображалася у їх назві – «Терме». Чимало з тих прадавніх, заснованих ще понад дві тисячі років тому курортів у передгір'ях Аппенін, процвітають до сьогодні як найпрестижніші у світі SPA-комплекси (Абано-Терме, Сан-Джуліано-Терме, Сан-Кашіано-Терме, Банї-ді-Кашіана, Монтекатіні-Терме, Монсуммано-Терме, Сан-Пелегріно-Терме, Сірміоне-Терме тощо).

Давні римляни сформулювали аксіому підтримування здорового способу життя, що в наші дні стала крилатим висловом. Латинське «*Senus per aquam*», тобто «здоров'я через воду» лежить в основі найпрогресивніших сучасних технологій курортного оздоровлення і релаксації. Адже таке популярне нині SPA – це не що інше як аббревіатура латинської фрази «*Senus per aquam*».

Скрізь, де ступала сандалія римського легіонера, паралельно з господарським освоєнням нових територіальних надбань імперії тривав процес їхнього ресурсно-рекреаційного освоєння. Так поза межами Італії на значному просторі Європи у I – III ст. один за одним поставали нові популярні курортні центри: Бат (Великобританія), Екс-ле-Бен (Франція), Баден (у сучасній Швейцарії), Вісбаден (Німеччина), Аквінкула (сучасний Будапешт в Угорщині),

Добрна (у сучасній Словенії), Вараджінске-Топлице (у сучасній Хорватії), Беія Еркуланс (у сучасній Румунії), Хісар (у сучасній Болгарії) та ін.

3. Період «темних століть» – час пюндрування, занехаювання й забуття курортологічної спадщини античної цивілізації.

Занепад прогресивної античної культури, період «темних століть» та становлення варварських королівств, зростання ідеологічного тиску католицизму, що засуджував і жорстоко переслідував будь-які прояви піклування про гріховну людську плоть, цинічне насаджування папськими фанатиками догми, що людина приходить у цей світ для страждань і в цьому житті не місце для відпочинку й розваг, звели нанівець ідею організованого курортно-рекреаційного дозвілля.

По суті, організована курортно-рекреаційна діяльність як така перестала існувати на території Європи. Стихійне ж використання окремими громадами вод місцевих цілющих джерел для самолікування не припинилося навіть у цю добу культурного занепаду.

4. Період відродження системи рекреаційних цінностей і практики курортного лікування (XIV – XV ст.). Лише з часом зміцнення позицій світської влади поступово призвело до появи мережі нових центрів оздоровлення й розваг титулованої європейської еліти. У середньовіччя відомими курортами Європи стали Пломб'єр-ле-Бен і Ахен (Франція) – улюблені місця відпочинку французьких королів. Слава про чудодійні цілющі властивості окремих мінеральних джерел передавалася із вуст в уста й спонукала дедалі більшу кількість можновладців принаймні на деякий час перебиратися у ці курортні місцини з метою оздоровлення. Довкола виходів мінеральних джерел у Франції, Німеччині, Італії зводилися заміські резиденції феодалів, розросталися селища, що до XIV – XV ст. поступово перетворилися на загальновідомі курортні містечка (Евіан, Віші, Карлсбад, Абано-Терме, Баден-Баден, Вісбаден і ін.).

Епоха культурного відродження у Європі ослабила інквізиційний терор католицької Церкви над «інакомислячими» й дала змогу окремим освіченим представникам суспільства у монастирських бібліотеках знайомитися з

пам'ятками античної медичної спадщини та розпочати дослідження з вивчення цілющих властивостей навколишньої природи. Одним з перших на цьому поприщі був італійський чернець Дж. Савонарола, який у XV ст. підготував й зумів видати «Трактат про італійські мінеральні води» – перший медико-курортологічний довідник з емпірично-науковим описом цілющих властивостей мінеральних вод та методик їхнього зовнішнього використання з лікувальними цілями.

5. Період геопросторової розбудови мережі елітних курортів для аристократичної верхівки суспільства та самодіяльних водолічниць для бідноти під протекторатом Церкви. Поступово більшість відомих населенню мінеральних джерел переходила у приватну власність монастирів, лікувальну дію мінеральних вод пов'язували із заступництвом святих.

Упродовж XVI – XVII ст. у Європі остаточно сформувалася мережа примонастирських та світських бальнеологічних курортів, а сама курортна справа виокремилася в самостійну галузь господарської спеціалізації та окремих напрям офіційної медицини. Так, безліч перевидань в тогочасній Європі у XVI ст. зазнав один з перших університетських курсів лекцій з медичної курортології – трактат «Сім книг про теплі води» прославленого італійського лікаря Г. Фаллопія.

У середині XVI ст. вперше після падіння давньоримського ладу в Європі на законодавчому рівні Габсбургами було регламентовано правила створення, облаштування та експлуатації курортних закладів. На найбільшому тогочасному курорті Карлсбаді (сучасні Карлові Вари у Чехії) вперше у світі запроваджено чіткий облік рекреантів, введено спеціальний курортний податок, який знімався з пацієнтів, та уніфіковано порядок проведення лікувальних процедур.

У XVII ст. у Франції при королівському дворі розпочала діяльність спеціально уповноважена комісія, яка займалася наглядом за розвитком курортної справи в країні і курувала питання відкриття нових курортних закладів. Подібні урядові структури незабаром з'явилися і у Великобританії, Пруссії та Австрії.

Тим не менше, в цей період привілеєм на користування курортами володіла виключно знать та окремі визнані нею, «придворні» митці.

6. Період становлення медичної курортології, профільної диференціації курортних центрів та популяризації ідеї курортного водо- й клімато-оздоровлення серед заможних прошарків населення. Масштабні соціально-економічні трансформації кінця XVIII – поч. XIX ст. дали поштовх до активізації рекреаційного аспекту життя людини. Кінець XVIII – початок XIX ст. прийнято вважати часом становлення доступного для широких верств населення організованого рекреаційного туризму у сучасному розумінні цього поняття. З появою залізниці і пароплавів, розвитком капіталістичних відносин та комунікаційної інфраструктури поїздки «на води», на відпочинок біля моря та з метою відвідання відомих міст Європи чи екзотичних заокеанських країн-колоній стали нормою життя не лише знаті, а й середньої і дрібної буржуазії, інтелігенції та загалом усіх освічених міщан.

Завдяки цьому відбувся процес профільної та соціальної стратифікації закладів рекреації. Виокремилися курорти для лікування хворих на туберкульоз, кишково-шлункові розлади, захворювань шкіри, опорно-рухового апарату тощо. Поряд із загальнодоступними лікарнями постають заклади для оздоровлення окремих вікових груп людей. Так, наприклад, у 1792 році за ініціативою англійського лікаря Р. Рассела в Маргіті було відкрито перший у світі дитячий курорт.

Однак рівень розвитку курортної справи у період найвищої могутності Римської імперії (I – III ст.) країни Європи змогли удруге досягнути й перевершити лише в XIX ст., а країни Північної Африки – щойно в другій половині XX ст.

7. Період курортного «буму» XIX століття – розвитку теорії і практики медичної курортології, демократизації європейських курортів, «другої хвилі» розбудови географічної мережі курортних центрів та поширення моди на курортне дозвілля серед освіченої частини суспільства. З XIX ст. рекреаційний туризм сформувався як самостійна високоприбуткова галузь господарства. Бувати «на водах» стало престижно. Для обслуговування

дедалі зростаючих туристичних потоків в усіх країнах Європи велося інтенсивне будівництво готелів, пансіонатів, санаторіїв, під'їзних шляхів, поряд з інтенсифікацією використання існуючих динамічно освоювалися нові курортні ресурси.

У XIX столітті відбувається офіційне відкриття більшості сучасних європейських курортів, в спеціалізованих закладах яких запроваджено практику використання підземних мінеральних вод для лікувальних цілей під стаціонарним наглядом лікарів.

У другій половині XIX століття (з 1863 р.) «народжуються» перші гірські курорти – кліматичні та гірськолижні: Шамоні, Санкт-Моріц, Кран-Монтана, Борміо, Давос, Інсбрук та ін. Процес курортного освоєння території зміщується від виходів континентальних джерел мінеральних вод і пелоїдів до теплих морських узбереж та з рівнин у гори.

Виник феномен так званої курортної урбанізації, коли саме напливи туристів визначали динаміку розвитку сотень європейських міст.

З'явився окремий літературний жанр – туристичні путівники й нотатки, які тиражувалися багатотисячними накладами й користувалися незмінно високою популярністю серед читачів.

Фундатором наукової бальнеології вважається німецький вчений Ф. Гофман, котрий на початку XVIII ст. вперше з'ясував хімічний склад мінеральних вод і виявив, що лікувальних властивостей їй надає вміст вуглекислоти, сірки, гідрокарбонатів, солей кальцію, магнію та ін.

Теорію і практику курортного оздоровлення у XVIII – XIX ст. розвивали найвідоміші представники медичної науки. Її викладання було введено в освітні програми підготовки практикуючих медиків. На цю тематику лише в XIX ст. було написано понад п'ять тисяч наукових трактатів і розвідок.

Найновіші досягнення теорії збагачували практику європейської курортної справи. У XIX столітті з'явилися звичні для нас поняття «курорт» і «санаторій». Термін «санаторій» для означення спеціалізованої лікувально-курортної установи (від лат. sano – лікую, зцілюю) вперше стали застосовувати в Німеччині в 1880-х роках після того, як німецький лікар Бремер створив

«Закритий лікувальний заклад для хворих туберкульозом», де в основу лікувального методу було покладено тріаду оздоровчих чинників: «лікування повітрям, спокоєм і дієтичним харчуванням». Місцевості, в яких розташовувалися санаторії зі сприятливими для лікування природними умовами, одержали назву курортів (від німецького Kur – лікування і Ort – місце).

8. Період «третьої хвилі» курортно-рекреаційного освоєння континенту й геопросторової розбудови мережі курортно-відпочинкових центрів для фізично здорового, економічно активного населення. У першій половині ХХ ст. курортна мережа Європи пережила чергову еволюційну трансформацію від поселень для лікування приїжджих з різними недугами до центрів масового туризму для людей, які дотримуються активного здорового способу життя. У свідомості пересічного європейця змінився сам сенс поїздок на курорти: розважально-відпочинкові мотиви витіснили лікувальні. Відповідно докорінної реорганізації зазнала вся курортна індустрія – питання різнобічного відпочинку, естетичного задоволення, веселощів і розваг лягли в основу сучасних конкурентних стратегій розвитку курортних поселень світу.

У цей період формується кістяк сучасної географічної мережі приморських (Ніцца, Канни, Сан-Ремо, Ліньяно, Ріміні, Сорренто тощо) та гірських (Курмайор, Гарміш, Санкт-Антон, Целль-ам-Зее, Лех, Кітцбюель, Закопане тощо) курортів Європи.

9. Сучасний період поглиблення масштабів курортного освоєння рекреаційних ресурсів континенту, інтенсифікації їх експлуатації, курортної урбанізації та перетворення курортних центрів на поліфункціональні центри дозвілля постіндустріальної цивілізації. Після завершення Другої світової війни розпочався якісно новий період розвитку рекреаційного туризму. Туристична рекреація стала звичною для найширших верств суспільства формою проведення дозвілля. До кінця ХХ ст. туристично-рекреаційні потреби у системі життєвих потреб сучасної людини виростили із класу другорядних до групи нагально необхідних потреб, без яких людина не мислить свого повноцінного існування.

Сучасний період розвитку курортно-рекреаційного туризму дослідники поділяють щонайменше на два етапи, межу між якими прийнято «прив'язувати» до економічної кризи 1970-х років. Узгоджуючи підходи представників різних західних шкіл туристики, ми схильні означити їх як «етап туристичного «буму» 1950 – 1970-х років» та «етап глобалізаційного зростання туризму (з 1980-х років до сьогодні)».

Т.В. Ніколаєнко виділила такі характерні риси названих етапів розвитку міжнародного туризму:

Етап туристичного «буму» 1950 – 1970-х років:

- істотно змінилася соціальна структура західного суспільства. З'являється середній клас, що має велику кількість автомобілів, і розвиваються масові поїздки з рекреаційними цілями;

- туристичні потоки орієнтовані, в основному, у південному напрямку. Найпопулярнішими стають курорти Середземного моря. Такі країни як Греція, Італія, Франція – лідери в туристичному бізнесі. Тепле море в літню пору виявилось надзвичайно привабливими, і мешканці міст масово вирушають до нього. Пасивна рекреація – перебування на пляжі і морські купання – стає найпопулярнішою. Це, свого роду, ознака розкішного життя;

- уперше виявляють надзвичайну активність у туризмі німці. Вони стали, мабуть, найактивнішими іноземними туристами в масштабах усієї земної кулі. Німеччина втратила колишню агресивність і перетворилася в країну, що «постачає на світовий ринок» найбільшу кількість туристів;

- виникають перші великі туроператори, наприклад, «Отельплан» у Швейцарії, «Таук-турс» у Північній Америці. У їхні функції входить організація відпочинку з першого і до останнього дня. Стають дуже популярними туристичні пакети, що у минулому були привілеєм лише багатих людей. 1950-і і пізніші роки – час стрімкої демократизації, наслідком якої стає посилення конкуренції між туроператорами. У результаті ціни падають, а маркетинг дедалі більше вдосконалюється;

- інвестиції в туризм стали дуже привабливими, і туристична інфраструктура бурхливо розвивається. Ті, хто першими зробили вдалі інвестиції в туризм, стали широко відомими багатіями.

Етап глобалізаційного зростання туризму (з 1980-х років до сьогодні):

- посилюється тенденція до спеціалізації й індивідуалізації туристичної пропозиції як серед дрібних і середніх, так і серед великих фірм. Конкуренція поступово змінюється тенденцією до кооперації і пошуку цільових груп споживачів; виникають маркетингові концепції «іміджу фірми» і «системного збуту». Ринок поділений і стабілізувався на тривалий час;

- падіння частки участі на ринку великих турфірм. Активізація малих і середніх спеціалізованих туроператорів. Виникнення безлічі нових маршрутів;

- екологізація туристичного продукту. Приморський туризм стає менш популярним, зате активно розвивається сільський туризм;

- уповільнення темпів зростання туристичного попиту. Обсяги туристичного попиту стабілізувалися на досить високому рівні.

На початку XXI століття провідні курорти світу намагаються розвиватися як поліфункціональні багатоцільові туристичні центри. При цьому вони активно намагаються залучати туристів з різних секторів ринку. Наприклад, альпійський курорт Давос є всесвітньо популярним гірськолижним курортом і, поряд з цим, найбільшим у Європі центром конгресного туризму. Подібно до цього, Лас-Вегас – найбільший американський центр ігрового бізнесу – поряд з обслуговуванням ринку рекреаційного туризму також активно пропагує себе як центр конгресно-ділового туризму.

З іншого боку, має місце тенденція поглиблення й закорінення вузької турпродуктної спеціалізації того чи іншого курорту, підкріплена багаторічними традиціями й усталеним у суспільній свідомості престижем. Скажімо, з XIX століття престижно їздити «на води» на французький курорт Віші, німецький Баден-Баден, австрійський Бад-Гастайн, чеські Карлові Вари, український Трускавець. Аналогічний статус серед безлічі інших гірськолижних курортів мають швейцарський Санкт-Моріц і Кран-Монтана, французький Шамоні, український Славське.

Завдання 2. Використовуючи матеріали вище наведеного тексту на контурну карту Світу нанести найстаріші курорти Світу.

Завдання 3. Заповнити таблицю та проаналізувати її

<i>Країна</i>	<i>Назва курорту</i>	<i>Рік заснування</i>	<i>Ресурсна база</i>
Італія			
Німеччина			
Франція			
Англія			
Швейцарія			
Угорщина			
Австрія			
Польща			
Чехія			
Україна			

Завдання 4. Охарактеризувати один із найстаріших курортів Світу за наступним планом:

1. Назва курорту.
2. Місцезнаходження
3. Рік заснування
4. Ресурсна база
5. Спеціалізація курорту
6. Нинішній стан та інфраструктура.
7. Динаміка та напрями туристичних потоків.

Література

1. Гармаш Петр. Крым. Путеводитель. — Симферополь, 1998.

2. Малыгин А. Русская Ривьера. Курорты и отдых в Крыму в эпоху Империи. Конец XVIII - начало XX вв. / А. Малыгин. - Симферополь : Соната, 2004. – 352 с.

3. Рутинський М. Історико-географічні тенденції та періодизація розвитку курортної справи // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – Випуск 17.

4. Стендаль Ф. Записки туриста. (Любое издание).

5. Шаповал Г. Ф. История туризма / Г. Ф. Шаповал. - Минск: ИП «Экоперспектива». - 1999. - 312 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

ТЕМА: *Аналіз становлення транспортної системи в Світі*

МЕТА: виявити характерні особливості становлення кожного виду транспорту та його впливу на розвиток туристичної діяльності.

ОБЛАДНАННЯ: конспект лекції з дисципліни «Історія туризму», розробка практичного заняття, контурна карта.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Значення удосконалення транспортних засобів у світі для розвитку міжнародного туризму.
2. Охарактеризуйте основні засади становлення різних видів транспорту.
3. Назвіть прототипи основних транспортних засобів.

Завдання 1. Проаналізуйте наведений нижче текст та законспекуйте у зошиті основні віхи розвитку кожного виду транспорту.

Розвиток транспорту в Світі

Транспортні компанії та організації - одна з п'яти головних рушійних сил сучасного міжнародного туристичного ринку.

Основними видами транспорту в туризмі в даний час є: авіація, автобуси та автомобілі, морські і річкові теплоходи, залізничні потяги.

Найдавнішими видами транспорту були: упряжки, човни та колісні візки.

Автобусний транспорт. Поштові карети, винайдені в Угорщині в XVст., стали попередниками автобусів. Перші автобуси були винайдені в Англії в 1830 р. Вони призначалися для перевезення невеликих груп пасажирів, приводилися в рух паровим двигуном і називалися омнібусами. Коріння цього слова йде в латинську мову, де воно означало «транспорт для всіх».

У 1885 р. у Німеччині був споруджений восьмимістний автобус з одноциліндровим двигуном потужністю 6 кінських сил. До 1915 р. автобус став доступним громадським міським транспортом в багатьох містах світу. У США перший автобус класичної конструкції було побудовано в 1922 році. У повоєнні

роки автобусобудування стало активно розвиватися і перетворилося на потужну самостійну індустрію. Для автобусів стали використовуватися дизельні та бензинові двигуни потужністю від 200 кінських сил і більше. Автобуси виготовлялися великої місткості - до 50 чоловік. В Англії була винайдена конструкція двоповерхового автобуса. До 1980 року в світі експлуатувалося понад 3 млн. автобусів. З'явилися автобусні фірми-гіганти. Так, компанія «Greyhound» (США) володіла більш ніж 12 тис. однотипних комфортабельних пасажирських і туристських автобусів.

Водний транспорт. Початок морського туризму можна віднести до середини ХІХ в. Перші повідомлення про спеціально організовані рейси морських пасажирських суден з метою відпочинку відносяться до 1835 року, коли в Англії були оголошені регулярні прогулянкові рейси між північними островами Британії та Ісландії. У 1837 році була заснована судновласницька компанія «Р&О».

Поряд з морськими подорожами активно розвивалися і річкові маршрути. У 1843 р. Томас Кук організував човнові екскурсії по Темзі; одночасно на іншому континенті «Амерікен Експрес» виконувала екскурсії по Міссісіпі.

Загострення конкуренції на початку ХХ ст. змушувало судновласників постійно покращувати умови проживання на судні, оздоблення кают і всю систему обслуговування пасажирів у рейсі, що швидко перетворило судна в висококомфортабельні плаваючі готелі. У 1907 р. на воду були спущені трансатлантичні лайнери «Сіріус», «Лузітанія», «Мавританія» водотоннажністю по 30 тис. тонн і швидкістю 26 вузлів на годину; в 1912 р. – «Титанік», 52 тис. тонн; в 1914 г. – «Імператор» і «Фатерланд», по 50 тис. тонн, які перетинали океан практично за тиждень. Почала здійснювати регулярні рейси «Квін Мері», водотоннажність якої дорівнювало 80 тис. тонн, а швидкість становила 30 вузлів на годину.

Історія радянського морського туризму починається з 1957 року, коли Всесоюзне акціонерне товариство «Інтурист» почало здійснювати на орендованих пасажирських судах «Перемога» і «Грузія» морські подорожі з Одеси до Ленінграду, навколо Європи, а на «Петру Великому» - по Чорному

морю для туристів з соціалістичних країн. У 1960 р. був організований перший круїз із радянськими туристами на судні «Адмірал Нахімов» уздовж Кримсько-Кавказького узбережжя; в 1962 р. - на теплоході «Григорій Орджонікідзе» вздовж Далекосхідного узбережжя тривалістю 20 діб. У цей же період морський туризм почав розвиватися на Балтиці.

Залізничний транспорт. Поява залізниць здійснила справжню революцію у подорожах. Обширні мережі залізниць Північної Америки та Європи зробили залізничні станції центрами прилеглих районів. Кінь (як найпоширеніший засіб пересування до 1830 р.) не міг зрівнятися з «залізним конем» в швидкості і вартості перевезень. Успіх залізниць був моментальним і повсюдно поширювався.

Піонером і найбільшою фірмою у світі, що має більш ніж вікову історію та професійно займається залізничним туризмом до цього часу, є компанія «International Company of Wagons-Lit», заснована братами Пульман у 1872 р. у США.

У 1884 р. була заснована компанія «International Company of Wagon Lit and Grand Express of Europe» для сполучення між столицями європейських країн. З кінця XIX і на початку XX в. ця компанія побудувала і ввела в експлуатацію практично всі висококласні іменні маршрути, значна частина яких існує і в наш час: «Orient Express» (1883 г.), «Trans-siberien» (1898 г.), «Train Bleu» (1922 г.), «Golden Arrow» (1926 г.). Це був «золотий вік» для «Wagon Lit». Маршрути поїздів з'єднали Париж із Стамбулом, Москву з Владивостоком тощо. У 1918 р. Росією було націоналізовано понад 160 класних вагонів, що належали компанії.

Після другої світової війни компанія реорганізувалася та стала називатися «International Company of Wagon Lit & Tourism». Вона знову відновила свої маршрути та почала створювати свою туристичну індустрію, пов'язану з туристичними залізничними маршрутами, - зайнялася будівництвом готелів, ресторанів, створенням туристичних агентств.

Росія має найбільшу в світі систему залізниць, яким вже понад півтора століття. У 1913 р. загальна експлуатаційна довжина залізниць Росії становила

71,7 тис. км і за протяжністю займала друге місце в світі, після США. Перша значна залізниця Петербург - Москва вступила в експлуатацію у 1851 р., до неї в 1837 р. була відкрита залізниця Петербург - Павловськ (27 км). У 1864 р. відкрилася залізниця Москва - Нижній Новгород. Основні залізні дороги будувалися в центральних і південних районах Європейської частини Росії. На рубежі XIX-XX ст. була прокладена Транссибірська магістраль (від Челябінська до Владивостока).

Однак до середини XX в. інтенсивність залізничних перевезень у світі різко скорочується через збільшення числа автомобілів і розвиток авіаперевезень.

Автомобільний транспорт. Початок XX ст. пов'язаний з виникненням і розвитком принципово нового виду транспорту - автомобільного. Так, у 1904 р. в Англії було всього 8465 автомашини, а в 1914 р. їх число досягло 132 315. Автомобілі зійшли на туристичну сцену США, коли в 1908 р. Генрі Форд представив свою відому модель «Т». Цей відносно дешевий автомобіль революціонував подорожі в країні, створив попит на якісні дороги. У 1920 р. мережа доріг стала доступною, що призвело до домінування ходових автомобілів в туристичній індустрії. Сьогодні автомобіль використовується у 84% всіх міжнародних поїздок. Автотуристи стали причиною появи перших туристичних майданчиків (1920-ті роки), які згодом перетворилися в мотелі.

Авіаційний транспорт. Про політ людина мріяла ще з глибокої давнини. Одне зі свідчень тому - легенда про Дедала та його сина Ікара, що піднялися у небо на крилах з пір'я, скріплених воском.

Невдалість спроб відірватися від землі за допомогою штучних крил не зупиняла людину. Вона намагався здійснити політ, стрибнувши з висоти. Але кожен експеримент завершувався каліцтвом або загибеллю випробувача.

Невідомий винахідник зробив політ на крилах зі слюди та шкіри (документальне свідчення про це відноситься до 1695 р.), але піднятися в повітря він, звичайно, не зміг.

Науковий підхід до вирішення проблем польоту став можливий зі становленням в XVIII ст. фабричного виробництва, з інтенсивним розвитком

науки і техніки. Розробки великого російського вченого М. В. Ломоносова в області повітряного середовища згодом лягли в основу аеродинаміки.

Створення літального апарату легше повітря сповістило про відкриття ери повітроплавання. Простота конструкції повітряних куль сприяла початку практичних робіт у цій області. Перший політ на повітряній кулі виконаний у Москві в 1805 р.

У 1852 р відбувся перший політ на аеростаті з паровим двигуном, побудованому французом А. Жиффар.

На початку ХІХ в. англійський вчений і винахідник Д. Кейлі побудував і випробував модель планера, який до початку ХХ ст. залишався єдиним типом літального апарата важче повітря.

У Росії можливість польоту на планері вперше обґрунтував Н. А. Арендт в 70-80-і роки ХІХ століття.

Розробка ідеї літального апарату важче повітря з нерухомим крилом, розвиток техніки, викликаний становленням капіталізму в Росії, сприяли появі проектів літаків. Артилерійський офіцер Н. А. Телешов перший у Росії і один з перших в світі запропонував застосувати на літаку реактивний двигун (1867 р.). Практично проект був нездійснений, але представляв інтерес як прообраз сучасних багатомісних пасажирських літаків.

Моделі перших літаків з нерухомим крилом сконструював російський винахідник Д. Ф. Можайський. У 1882 р. перший у світі літак піднявся в повітря.

У 1910 р. здійснив політ літак конструкції інженера А. С. Кудашева. Незабаром піднялися в повітря літаки конструкції Я. М. Гаккеля, І. І. Сікорського та ін.

Незважаючи на значний успіх російських вчених, авіаторів, царський уряд не приділяв належної уваги розвитку власного повітряного флоту. Російські льотчики літали на літаках, куплених за кордоном.

Регулярні повітряні перевезення вперше з'явилися в Німеччині. Це був маршрут «Берлін - Лейпциг – Веймар», а перевізник пізніше став відомий як «Lufthansa».

Створення цивільної авіації Росії почалося після Жовтневої революції. У 1921 р. було підписано декрет «Про повітряні пересування в повітряному просторі над територією РРФСР та її територіальними водами». Почали розвиватися перші транспортні перельоти, міжнародні авіаційні зв'язки.

Швидкість, комфорт і відносна безпека зробили авіаподорожі провідним видом транспорту в туристичних перевезеннях.

Завдання 2. Дати характеристику одному із старовинних транспортних засобів за наступним планом

1. Морфометричні особливості.
2. Історія створення.
3. Винахідник.
4. Сучасний стан використання.

Завдання 3. На контурну карту нанести міста світу, де зосереджені найстаріші метрополітени. Проаналізувати особливості їх розміщення.

Хронологія будівництва діючих систем метрополітену

Рік	Місто	Країна	Рік	Місто	Країна
1863	Лондон	Великобританія	1902	Берлін	Німеччина
1869	Афіни	Греція	1907	Філадельфія	США
1875	Стамбул	Туреччина	1912	Гамбург	Німеччина
1885	Нью-Йорк	США	1913	Буенос-Айрес	Аргентина
1896	Глазго	Великобританія	1919	Мадрид	Іспанія
1896	Будапешт	Угорщина (Австро-Угорська імперія)	1924	Барселона	Іспанія
1897	Бостон	США	1927	Токіо	Японія
1898	Відень	Австрія (Австро-Угорська імперія)	1928	Осло	Норвегія
1900	Париж	Франція	1933	Осака	Японія

1901	Вупперталь	Німеччина	1935	Москва	СРСР
------	------------	-----------	------	--------	------

Література

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник. – Издание 8-е, перераб. и доп. – СПб.: Невский фонд, 2006. – 443 с.
2. Єрмаченко В. Є. Історія туризму. Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 0504 «Туризм» / В.С. Єрмаченко, Ю.Ю. Іващенко, Ю.М. Котельникова. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 96 с.
3. Квартальнов В. А. Туризм социальный: история и современность : Учеб. пособие / В. А. Квартальнов, В. К. Федорченко. - К. : Выща школа, 1989. - 342 с.
4. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні : Навч. посібник / К. Федорченко В. К., Т. А. Дьорова. - К. : Вища школа, 2002. – 195 с.
5. Сенин В. С. Введение в туризм: Учебное пособие. — М., 1993.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

ТЕМА: *Аналіз розвитку готельного господарства в Світі*

МЕТА: проаналізувати основні тенденції розвитку готельного господарства у Світі, навчитись виявляти закономірності в розвитку даного виду діяльності, аналізувати статистичну інформацію.

ОБЛАДНАННЯ: конспект лекції з дисципліни «Історія туризму», розробка практичного заняття.

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Чим було обумовлено становлення індустрії розміщення?
2. Назвіть прототипи готельних закладів.
3. Які чинники сприяли розвитку готельної справи в другій половині XIX – на початку XX ст.?
4. Охарактеризуйте особливості розвитку готельного господарства в другій половині XX століття.

Завдання 1. За матеріалами таблиці охарактеризувати заклади розміщення за наступною схемою:

1. Тип закладу розміщення.
2. Період його виникнення.
3. Місце виникнення.

Короткий перелік та характеристика основних етапів розвитку світової готельної індустрії з древніх часів до кінця XX ст.

(за М.В. Соколовою)

<i>Період</i>	<i>Місце</i>	<i>Характеристика</i>
III-II тис. до н.е.	Асирія	Виникнення <i>караван-сараїв</i> - перших будинків для тимчасового перебування та відпочинку

		мандрівників
II-I тис. до н.е.	Інші країни Сходу, Древня Греція, Крит	Поширення караван-сараїв по країнах Стародавнього світу
I тис. до н.е.	Древня Греція	Поширені 3 типи готелів: <i>катагогії</i> - приватні заїжджі двори; <i>пандокеї</i> - державні заїжджі двори; таверни
VI ст. до н.е. - III ст. н.е.	Древній Рим	Історичний початок зародження масового готельного промислу, розвиток розгалуженої мережі заїжджих дворів і таверн на величезній території Римської імперії у містах і вздовж доріг. Мандрівники - державні чиновники зі свитами, купці, паломники. Під час правління Октавіана Августа (27 р. до н. е. - 14 р н. е.) Після прийняття закону про регулярний поштовий зв'язок у Римській імперії було побудовано дуже багато заїжджих дворів уздовж всіх римських доріг на відстані одного кінного перегону (70 -100 км)
III-V ст. н.е. Період занепаду Римської імперії	Варварські королівства	Розорення багатьох <i>заїжджих дворів і таверн</i>
V-XIII вв. (епоха Середньовіччя)	Європа, Англія, Схід	Відродження підприємств розміщення та харчування з розвитком торгівлі і подорожей.

		<p>Виникнення <i>готелів при монастирях</i> (організуються за едиктом Карла Великого для мандрівних). Створення і подальший розвиток <i>караван-сараїв і заїжджих дворів</i>. Поширені: <i>будинки при монастирях</i> для прийому мандрівників; <i>інни</i> - типові дорожні готелі, що мають на першому поверсі таверну і стайню, службові та господарські приміщення, а на верхніх поверхах - спальні, що виходять в прямокутний внутрішній двір і з'єднані криною галереєю (у внутрішньому дворі проводилися театральні вистави)</p>
XIV-XVII ст. (епоха Ренесансу)	Європа	Бурхливе зростання старих і нових ремесел, розвиток торгівлі, поява диліжансів, подальший розвиток заїжджих дворів
XVII-XVIII ст.	Європа	Розвиток готельного господарства в зв'язку з ростом економічних і політичних зв'язків між державами Європи
XVII-XVIII ст.	Північна Америка	Виникнення заїжджих дворів в Північній Америці в зв'язку з появою європейських переселенців. Однотипні будови:

		житло для господарів, таверна, спальні на верхніх поверхах. Перший 70-кімнатний готель City Hotel (Нью-Йорк, 1794)
Кінець XVIII-початок XIX ст.	Північна Америка	Початок будівництва малих і великих готелів виключно для обслуговування мандрівників. 170-кімнатний готель «Тремонт» (Бостон, 1829). Перший готель з ліфтом і з електричним освітленням «Еверетт» (Нью-Йорк, 1859 г.)
XIX ст. початок епохи індустріалізації	Європа, Америка	Розвиток масового туризму після промислового перевороту з появою масових засобів пересування (паровозів, пароплавів). Будівництво готелів на морських узбережжях, в мальовничих місцях для відпочинку. Виникнення готельних компаній, корпорацій, синдикатів. Будівництво готелів для бізнесменів, комерсантів та переселенців
Початок XX ст. 1906 р.	Америка, Європа (Лондон, Париж), Азія	Нова концепція в будівництві готелів, заснована на наданні клієнтам максимальних зручностей (готель «Буффало Статлер»). Створення синдикату

		готелів. Утворення Союзу господарів готелів. Створено Міжнародний союз власників готелів, що об'єднує 1700 готелів світу. Початок використання готелів, в яких влаштовуються збори, прийоми, конференції, зустрічі, казино, розваги
1914-1018 рр. Перша світова війна	Європа	Призупинення готельного будівництва
20-ті рр. XX ст.	Америка	Потужне готельне будівництво. Готельний бізнес Конрада Хілтона, будівництво найбільшого готелю у світі «Конрад Хілтон»
30-ті рр. XX ст.	Європа, Америка	Призупинення готельного будівництва в період «великої депресії»
40-ті рр. XX ст. Друга світова війна	Європа, Америка	Призупинення готельного будівництва. Руйнування. Використання готельного фонду країни на 100% у зв'язку з великим числом переїздів по країні ділових людей, біженців і т.д.
50-60-ті рр. XX ст.	Увесь світ	Відродження і відновлення готельного господарства (Європа). Розквіт авто- і літакобудування. Соціальні завоювання трудящих у багатьох країнах (оплачувані

		<p>відпустки).</p> <p>Розквіт масового туризму.</p> <p>Будівництво мотелів для подорожуючих автомобілістів.</p> <p>Один з перших мотелів («Холідей Іннз»), побудований в 1952 р. в США Кеммоном Вілсоном.</p> <p>Будівництво готелів поблизу аеропортів. Виникнення готелів для сімейного відпочинку.</p> <p>Початок перетворення готельної бази в індустрію послуг і розваг (поєднання готелів, ресторанів, барів, казино, гральних будинків, курортів). Участь авіакомпаній в будівництві готелів, готельних мереж («Хілтон», «Інтерконтиненталь»).</p> <p>Будівництво готелів у відомих і нових курортних центрах світу.</p>
70-80-ті рр. ХХ ст.	Увесь світ	<p>Сегментація готельного ринку в результаті насичення його готельними послугами. 17 млн. готельних місць в світі (за даними ЮНВТО). Розвиток готельних ланцюгів «Маріот», «Рамада», «Шератон», «Редісон» та ін. Розвиток готелів класу «апартамент», кондотелей (у зв'язку з появою форми власності на нерухомість типу</p>

		«кондомініум»)
90-ті рр. XX ст.	Увесь світ	На початку 90-х рр. деяке уповільнення будівництва внаслідок економічного спаду. Сегментація ринку. Спеціалізація готелів. Будівництво суперготелів і химерних готелів (готель, створений в якомусь історичному архітектурному спорудженні: замку, храмі і т.п.)

Завдання 2. За даними таблиці побудувати діаграму кількості місць в закладах розміщення за різними роками. Виявити особливості та охарактеризувати тенденції щодо зміни частки ринку в кожному з регіонів світу.

Кількість спальних місць в готелях та аналогічних закладах та їх розподіл за регіонами світу, 1980-1997 рр.

Регіони	Кількість місць, млн.од.			Частка ринку, %		
	1980	1985	1997	1980	1985	1997
Європа	8,5	8,6	11,7	52,5	47,3	40,0
Америка	6,4	6,9	9,3	39,5	38,0	31,8
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	0,8	1,7	6,7	4,7	9,3	22,9
Африка	0,3	0,5	0,8	1,7	2,9	2,8
Близький Схід	0,1	0,3	0,4	0,9	1,4	1,4
Південна Азія	0,1	0,2	0,3	0,8	1,1	1,1
Світ в цілому	16,3	18,2	29,3	100,0	100,0	100,0

Завдання 3. Проаналізувати один з найстаріших готелів світу за наступним планом:

- назва готелю;
- дата створення;
- ким створення;
- номерний фонд;
- характерні особливості;
- відомі люди, що зупинялися в готелі.

Література

1. Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства : Уч. пособие / Л. П. Воронкова - М. : ФАИР-Пресс, 2004. - 304 с.
2. Соколова М. В. История туризма : Уч. пособие / М. В. Соколова. - М. : Мастерство, 2002. - 352 с.
3. Федорченко В. К. Гостиничный и ресторанный бизнес: история и перспектива // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2001. - №1. – С. 16 – 19; №2. – С. 29 – 34; №3. – С. 16 – 21.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

ТЕМА: Аналіз становлення туристичної діяльності в Радянському Союзі

МЕТА: проаналізувати особливості становлення та розвитку туристичної діяльності в Радянському Союзі, виявити та охарактеризувати основні тенденції, проаналізувати статистичну інформацію.

ОБЛАДНАННЯ: розробка практичного заняття, конспект лекції з дисципліни «Історія туризму».

ХІД РОБОТИ

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте цілі та завдання туризму у 1920-х – 1930-х роках.
5. Розвиток внутрішнього та міжнародного туризму в СРСР.
6. Система організації і управління туризмом.
7. Формування Криму як туристського регіону.
5. Повоєнне відновлення матеріально-технічної бази туризму.
6. Основні туристські структури в СРСР та Україні.
7. Система організації туризму.

Завдання 1. За результатами таблиці розрахувати темпи зростання кількості іноземних туристів та кількості туристів, що виїжджали за кордон з СРСР. Виявити, в які часові проміжки темпи даного зростання були максимальними, пояснити причини. Зазначити специфічні особливості розвитку іноземного туризму в СРСР.

Динаміка іноземного туризму в СРСР (за даними М.В. Соколової)

Показник	1956	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Кількість іноземних туристів, що приїжджали до СРСР, тис.ч.	486,0	711,0	1 300,0	2 000,0	3 700,0	5 000,0	6 000,0

Кількість туристів, що виїжджали за кордон з СРСР, тис.ч.	561,0	730,0	1 200,0	1 800,0	2 500,0	4 000,0	4 500,0
---	-------	-------	---------	---------	---------	---------	---------

Завдання 2. За даними таблиці побудувати діаграму, в якій відобразити динаміку розвитку різних видів транспорту, виявити основні тенденції, вказати, який вид транспорту в Радянському Союзі розвивався найдинамічніше. Чим це обумовлено?

Особливості розвитку пасажирського транспорту в Радянському Союзі

Роки	Вид транспорту				
	Залізничний	Автомобільний	Повітряний	Річковий	Морський
1940	92%	3%	0,19%	3,8%	0,8%
1970	48%	36%	13,4%	0,96%	0,29%
1988	37%	43%	19%	0,48%	0,18%

Завдання 3. За даними таблиці охарактеризувати особливості проведення відпустки населенням СРСР, виявити тенденції по кожному із зазначених способів.

Способи проведення відпустки населенням СРСР (у %) (за А.П. Іонкус)

Способи проведення відпустки	Роки		
	1966	1975	1983
Самодіяльний туризм (в т.ч. неорганізований)	8,0	12,9	15,2
По туристичній путівці в СРСР	3,0	3,8	7,1
По туристичній путівці за рубежом	1,0	1,1	1,6
У родичів	16,0	18,0	20,6
На дачі	2,0	3,4	8,6

У санаторії	5,2	4,0	6,2
На базі відпочинку підприємства	-	2,5	2,7
У домі відпочинку, пансіонаті	5,0	6,0	5,6
У домі мисливця, рибака	0,2	0,5	0,2
Вдома, не виїжджаючи	39,8	42,0	26,6
Відпустку не використовували	19,8	4,6	4,8
Не відповіли	-	1,2	0,8
Всього	100,0	100,0	100,0

Література

1. Дворниченко В. В. Развитие туризма в СССР (1917 - 1983) / В. В. Дворниченко. - М. : Турист, 1985. - 86 с.
2. Долженко Г. П. История туризма в дореволюционной России и СССР / Г. П. Долженко. - Ростов н/Д. : Изд-во РГУ, 1988. - 192 с.
3. Ионкус А. П. Территориальный аспект развития потребностей населения в туристском отдыхе (по итогам социологических исследований) // Географические проблемы совершенствования организации отдыха и туризма. - М, 1985. - С. 64-74.
4. Квартальнов В. А. История и организация туризма в СРСР и зарубежных странах. - Минск, 1986.
5. Квартальнов В. А. Орбиты «Спутника» : Из истории молодежного туризма / В. А. Квартальнов, В. К. Федорченко. - К. : Молодь, 1987. - 152 с.
6. Сокол Т.Г. Характеристика структуры туристичної галузі СРСР в 70–80-х рр. ХХ ст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Вип. 1: Матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. «Туризм в Україні: економіка та культура»: У 2-х ч. – К., 1998. – Ч. 2. – С. 230–250.
7. Соколова М. В. История туризма: Учеб. пособие. — М.: Мастерство, 2002. — 352 с.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№	Тема	Кількість годин
1	Передумови виникнення і розвитку подорожей	3
2	Подорожі в епоху Античності	3
3	Хрестові походи як прототипи туристичних подорожей	4
4	Подорожі за часів Київської Русі	4
5	Видатні мандрівники епохи Великих географічних відкриттів	4
6	Розвиток індустрії туризму в XIX столітті	4
7	Особливості розвитку туризму в другій половині XX століття	5
8	Основні етапи історії туризму в Україні	5
9	Крим як старовинний рекреаційний осередок	3
10	Основні етапи становлення туризму на Криворіжжі	3
РАЗОМ		38

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

Індивідуальна навчальна робота покликана сформувати практичні навички роботи студентів зі спеціальною літературою, орієнтувати їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та поглиблене вивчення теоретичних і практичних проблем дисципліни «Історія туризму» з метою підвищення якості професійної підготовки.

До форми індивідуальної навчальної роботи віднесено написання реферату з дисципліни «Історія туризму». Реферат передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами, вміння презентувати результати роботи. Реферат виконується самостійно. На початку семестру кожен студент отримує тему реферату, що відповідає проблематиці практичних занять та лекційного курсу. Студент має право самостійно обрати тему реферату заздалегідь узгодивши її з викладачем. Під час проведення практичних занять студент повинен презентувати результати своєї роботи у режимі PowerPoint з використанням мультимедійного обладнання. Оцінка за реферат враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Під час написання реферату студент повинен опрацювати не менше п'яти джерел з відповідними посиланнями на них у тексті роботи. Текст роботи має містити реферативне викладення матеріалу з приводу визначеної теми. Реферат складається з титульної сторінки; змісту; вступу; основної частини; висновків; списку використаної літератури; додатків (за необхідності). Вступ має розкривати актуальність обраної теми, її проблематику та мету завдання. Основна частина має містити реферативне викладення матеріалу теми. У висновку потрібно викласти міркування стосовно досягнення мети роботи. У друкованому варіанті обсяг роботи повинен становити 7 - 10 стор. Орієнтовна кількість сторінок у структурі реферату становить: вступ - 1 стор.; основна частина 5 - 8 стор.; висновок - 1 стор.; список використаної літератури - 1 стор.

Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль знань студентів тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- індивідуальних консультацій (запитання - відповідь щодо проблемних теоретичних питань, що вивчає дисципліна);
- групових консультацій (розгляд типових прикладів розв'язання тих чи інших завдань, пояснення питань, що викликають нерозуміння студентів).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

- індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань з приводу яких виникли запитання у студентів);
- групових консультацій (пояснення специфіки виконання практичних завдань, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу проводиться у вигляді:

- індивідуального захисту самостійних та індивідуальних завдань;
- підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі.

Теми рефератів з курсу «Історія туризму»

1. Олімпійські ігри та їх значення для подальшого розвитку спортивних подорожей.
2. Найстаріші курорти Світу.
3. Римські готелі, харчевні та шляхи як паростки майбутньої інфраструктури туризму.
4. Паломництво як культурний феномен.
5. Місіонерські подорожі.
6. Хрестові походи та їх значення.
7. Освітнянські подорожі часів Середньовіччя. Центри «наукового паломництва».
8. Давні засоби пересування.
9. Томас Кук та його роль у розвитку туризму.
10. Історія розвитку альпінізму
11. Розвиток туристичного бізнесу в Європі. Формування міжнародних туристичних центрів (Франція, Італія, Швейцарія).
12. Перші туристичні карти та путівники.
13. Розвиток туризму в Російській імперії
14. Туристично-екскурсійна діяльність в Російській імперії.
15. Діяльність Кримсько-Кавказького гірського клубу
16. Особливості краєзнавчо-туристичної роботи в Західній Україні за часів Австро-Угорської імперії.
17. Розвиток туризму на українських землях у складі Польщі
18. Особливості іноземного туризму в Радянському Союзі
19. Діяльність акціонерного товариства «Інтурист».
20. Діяльність Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник».
21. Характер та основні види туризму Радянського Союзу
22. Профорієнтаційний туризм у Радянському Союзі

23. Роль та значення профсоюзів в розвитку соціального туризму та його масових форм у радянський період.
24. Виникнення і функціонування найвідоміших міжнародних організацій з туризму.
25. Перші туристичні подорожі іноземців в Україні
26. Подорожі в культурі Київської Русі.
27. Виникнення в Україні перших туристичних організацій.
28. Історія становлення готельного господарства в Україні.
29. Історія становлення певного виду туризму (за вибором).
30. Становлення туризму за роки незалежності України.

ПИТАННЯ ЗАЛІКУ
З КУРСУ «ІСТОРІЯ ТУРИЗМУ»

1. Предмет і завдання курсу «Історія туризму»
2. Основні чинники виникнення подорожей і туризму.
3. Підходи щодо періодизації історичних етапів становлення туризму.
4. Історичні етапи розвитку туризму.
5. Значення туризму для історії людства.
6. Загальна характеристика розвитку подорожей в стародавньому світі.
7. Мандрівки на Давньому Сході (подорожі в країнах Месопотамії, Давньому Єгипті, Китаї та Індії).
8. Розвиток подорожей в стародавній Фінікії.
9. Подорожі стародавніх греків.
10. Подорожі в стародавньому Римі.
11. Розвиток інфраструктури для подорожуючих і традиції гостинності в стародавньому світі.
12. Загальні риси подорожей в античному світі. Значення мандрівництва у формуванні тогочасного світогляду.
13. Соціально-економічна характеристика розвитку і види подорожей в епоху Середньовіччя.
14. Розвиток мореплавства в VII-XV ст. в Арабському світі.
15. Подорожі вікінгів у VIII-XII ст.
16. Подорожі з метою паломництва.
17. Розвиток освітянських подорожей часів Середньовіччя.
18. Розвиток інфраструктури для подорожуючих в епоху Середньовіччя.
19. Соціально-економічна характеристика та чинники розвитку подорожей в епоху Відродження.
20. Розвиток мореплавства та Великі географічні відкриття.
21. Нові складові у сфері гостинності у XV-XVI ст.
22. Основні види та значення подорожей в XV-XVI ст.
23. Основні чинники появи туризму в епоху Просвітництва.

24. Подорожі та географічні відкриття XVII-XVIII ст.
25. Поява туризму та розвиток системи гостинності в XVII-XVIII ст.
26. Основні види та значення подорожей в епоху Просвітництва
27. Основні чинники та напрямки розвитку туризму і системи гостинності в світі в XIX - першій половині XX ст. Туристична діяльність Томаса Кука.
28. Створення перших туристичних об'єднань і міжнародних організацій.
29. Традиції гостинності та розвиток подорожей на Русі в X-XVII ст.
30. Політичні та соціально-економічні чинники розвитку туристично-екскурсійної справи в Російській імперії у XVIII — на початку XX ст.
31. Створення туристичної інфраструктури та курортів у XVIII - на початку XX ст.
32. Основні види туризму в Російській імперії у XVIII - на початку XX ст.
33. Розвиток туризму на українських землях у складі Російської імперії в XIX - на початку XX ст.
34. Розвиток туризму на українських землях у складі Австро-Угорської імперії (друга половина XIX — 1914 р.)
35. Туризм на українських землях у складі Польщі (1921-1939 рр.).
36. Основні риси розвитку туризму на українських землях у складі Австро-Угорщини та Польщі.
37. Створення та діяльність найбільших туристичних організацій в СРСР.
38. Характер та основні види туризму в СРСР.
39. Розвиток інфраструктури туризму в Радянському Союзі.
40. Соціально-економічні чинники розвитку туризму в світі в другій половині XX ст.
41. Особливості світової туристичної індустрії та основні види туризму в світі в другій половині XX ст.
42. Створення та діяльність міжнародних туристичних організацій у

другій половині XX ст.

43. Становлення туризму в Україні наприкінці XX ст.
44. Історія становлення туризму у Кривому Розі.
45. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму на Криворіжжі.

ТЕСТОВІ ПИТАННЯ З КУРСУ

«Історія туризму»

1. Вкажіть з перерахованого ознаку, що відноситься до поняття «туризм»:
 - а) засіб оздоровлення, пізнання, духовного і соціального розвитку особистості;
 - б) засіб збагачення;
 - в) засіб пересування;
 - г) засіб отримання матеріальних благ;
 - д) засіб формування громадської думки.
2. Визначіть головну соціальну цінність туризму:
 - а) засіб збагачення;
 - б) засіб переміщення;
 - в) засіб отримання привілеїв;
 - г) засіб отримання інформації;
 - д) зустріч і радісні спілкування з природою і новими людьми.
3. Назвіть головну соціальну мету туризму:
 - а) збільшення тривалості та поліпшення якості життя людини;
 - б) отримання фінансових коштів;
 - в) отримання більш високого статусу;
 - г) отримання привілеїв;
 - д) створення нових робочих місць.
4. Яка з природних потреб людини відноситься до туризму:
 - а) відкриття і пізнання нового;
 - б) наявність їжі;
 - в) наявність житла;
 - г) наявність одягу;
 - д) продовження роду.
5. Що з перерахованого відноситься до однієї з соціальних функцій туризму:
 - а) оздоровча;

- б) інформативна;
- в) виробнича;
- г) статистична;
- д) демографічна.

6. Дайте визначення поняттю «рекреація»?

- а) підготовка до виконання професійних функцій;
- б) процес виховання підлітків;
- в) відпочинок в дорозі;
- г) короточасний відпочинок під час робочого дня;
- д) відновлення здоров'я людини поза основним робочим місцем.

7. В якому столітті термін «туризм» адаптувався у мовах різних народів?

- а) XII століття;
- б) XV століття;
- в) XX століття;
- г) XVII століття;
- д) XIX століття.

8. Дайте визначення терміну «подорож»:

- а) отримання інформації про іншу країну;
- б) поїздка з метою комерції;
- в) повітряний політ;
- г) плавання на морському судні;
- д) переміщення людей в просторі і в часі незалежно від мети.

9. Що є предметом вивчення історії туризму?

- а) закономірності розвитку природи;
- б) система інформації про природні ресурси туризму;
- в) закономірності розвитку економіки різних країн;
- г) закономірності виникнення, розвитку та становлення туристського руху;
- д) біографії знаменитих мандрівників.

10. Чим визначається сучасна соціальна роль туризму?

- а) величиною прибутку від проданих турів;

- б) впливом на якість і тривалість життя людей;
- в) кількістю туристів із-за кордону;
- г) кількістю громадян, що виїжджають за кордон;
- д) кількістю туристських підприємств.

11. Який показник ефективності туризму є первинним?

- а) медико-біологічна ефективність;
- б) економічна ефективність;
- в) соціальна ефективність;
- г) забезпечення культурного обміну;
- д) політична ефективність.

12. Яка основна мета вивчення історії туризму в древній, середньовічній і новий періоди загальної історії людства?

- а) виявлення початкових мотивів людини, що прагне до переміщення в часі та просторі;
- б) вивчення культури різних народів;
- в) вивчення економіки певного періоду;
- г) збір антропологічної інформації;
- д) виявлення інформації про природні та культурні пам'ятки.

13. Коли почалися перші цілеспрямовані подорожі людини по Земній кулі з пізнавальними цілями?

- а) 20 тис. років тому;
- б) 2 тис. років тому;
- в) 9-12 тис. років тому;
- г) 5-6 тис. років тому;
- д) 3-4 тис. років тому.

14. Які чинники зумовили організацію перших цілеспрямованих подорожей людини?

- а) велике заледеніння на Землі;
- б) створення перших сухопутних транспортних засобів;
- в) перехід від матріархату до патріархату;
- г) поділ людської праці;

д) необхідність відкриття нових земель.

15. У словнику якої держави і коли вперше дано визначення поняття «туризм»?

- а) Англія (XVIII ст.);
- б) Франція (кінець XVIII ст. - початок XIX ст.);
- в) Німеччина (XVI ст. - початок XVII ст.);
- г) Росія (друга половина XVIII ст.);
- д) США (кінець XVIII ст.).

16. Хто в історії туризму вважається винахідником слова «турист»?

- а) Ф. Стендаль;
- б) Ж. Дюмазедьє;
- в) Т. Кук;
- г) М. Монтень;
- д) Р. Лассел.

17. Хто в історії стародавнього світу був першим організованим мандрівником?

- а) купець;
- б) воїн;
- в) мисливець;
- г) мореплавець;
- д) паломник.

18. Які з перерахованих факторів стимулювали організацію цілеспрямованих подорожей в II тисячолітті до н.е.?

- а) перехід людства від матріархату до патріархату;
- б) наступ великого зледеніння;
- в) підвищення рівня світового океану;
- г) поділ людства на раси;
- д) трансформація кочівництва в землеробство.

19. У якому з названих міст було побудовано одне з «семи чудес світу» - Фароський маяк?

- а) Екбатана;

- б) Александрія Єгипетська;
- в) Вавилон;
- г) Каїр;
- д) Сузи.

20. Який із наслідків східного походу Олександра Македонського сприяв подальшому розвитку організованих подорожей?

- а) будівництво нових міст;
- б) розвиток торгівлі;
- в) проникнення македонян до Азії;
- г) утворення нових царств;
- д) з'єднання караванних шляхів зі Сходу та морських шляхів з країн Середземномор'я.

21. Які можливості для організації цілеспрямованих подорожей з'явилися у людини після переходу до продуктивної праці?

- а) розвивати писемність;
- б) виділяти ремесло з землеробства та скотарства;
- в) накопичувати нову інформацію про навколишній світ;
- г) створювати, накопичувати та використовувати для подорожей матеріальні засоби;
- д) освоювати нові території.

22. Який фактор максимально стимулював розвиток організованих подорожей в Давньому Єгипті?

- а) виділення купців в особливу категорію населення;
- б) будівництво нових міст;
- в) освоєння річок як транспортних артерій;
- г) складання географічних карт;
- д) розвиток географії.

23. Який фактор найбільше стимулював розвитку організованих подорожей в Стародавній Аравії у VII столітті?

- а) розвиток історичної науки;
- б) виникнення нових міст;

- в) виникнення світової релігії – буддизму;
- г) виникнення світової релігії – ісламу;
- д) виникнення світової релігії – християнства.

24. Який з факторів найбільше стимулював розвиток організованих подорожей в Стародавньому Китаї?

- а) початок видобутку та обробки заліза;
- б) винахід ієрогліфічного листа;
- в) приготування чаю;
- г) виробництво шовку;
- д) винахід компаса.

25. У якому з названих міст був створений знаменитий Мусей - прообраз сучасних музеїв?

- а) Троя;
- б) Сузи;
- в) Олександрія Єгипетська;
- г) Афіни;
- д) Ніневія.

26. Назвіть найвідомішого мандрівника та дослідника, попередника Геродота і Страбона та час його життєдіяльності.

- а) Фа Сянь (IV-V ст.);
- б) Ахмед Ібн Фардлан (X ст.);
- в) Гекатей Мілетський (VI-V ст. до н.е.);
- г) Чжан Цянь (близько 103 р. до н.е.);
- д) Веніамін Тудельський (XII ст.).

27. Який фактор найбільше стимулював розвиток організованих подорожей в Стародавній Греції?

- а) постійна торгівля з іншими країнами;
- б) розвиток ремесла;
- в) будівництво кораблів;
- г) розвиток мореплавання;
- д) постійна торгівля з Єгиптом.

28. Який фактор найбільше стимулював розвиток організованих подорожей в стародавньому Римі

- а) освоєння східного Середземномор'я;
- б) виникнення християнства;
- в) створення системи освіти населення;
- г) створення єдиної в імперії церкви;
- д) завойовницькі війни.

29. Хто і коли склав перший опис Великого Шовкового шляху, що дійшов до нашого часу?

- а) Пліній Старший I ст. н.е.;
- б) Клавдій Птолемей II ст. н.е.;
- в) Марін Тирський I ст. до н.е.;
- г) Травень Тіціан I ст. до н.е.;
- д) Амміан Марцеллін IV ст. н.е.

30. Хто в історії туризму відзначений як перший учений - мандрівник і «батько історії»?

- а) Марко Поло;
- б) Тамерлан;
- в) Геродот;
- г) Афанасій Нікітін;
- д) Птолемей.

31. Кого з відомих вчених-андрівників в історії туризму називають «батьком географії»?

- а) Геродот;
- б) Васко да Гама;
- в) Нікітін;
- г) Пісарро;
- д) Рубрук.

32. Яка з названих торгово-транспортних комунікацій є в даний час глобальним туристським об'єктом?

- а) нефритовий шлях;

- б) лазуритовий шлях;
- в) шлях із варяг у греки;
- г) шовковий шлях;
- д) північний морський шлях.

33. Назвіть найвідомішого мандрівника середньовіччя

- а) Марко Поло;
- б) Олександр Гумбольдт;
- в) Чжан Цянь;
- г) Микола Пржевальський;
- д) Яків Санніков.

34. Хто і коли з європейських дослідників поклав початок відкриттю Америки?

- а) Христофор Колумб (1492-1504 рр.);
- б) Америго Веспуччі (1475-1482 рр.);
- в) Васко да Гама (1497-1524 рр.);
- г) Фернан Мегеллан (1519-1521 рр.);
- д) Ернан Кортес (1519-1521 рр.).

35. Хто першим з великих мандрівників проклав правильний морський шлях з Європи в Америку через Атлантику?

- а) Христофор Колумб;
- б) Васко да Гама;
- в) Франсиско Пісарро;
- г) Ернан Кортес;
- д) Франсиско Васкес де Коронадо.

36. Назвіть дослідника Північної Америки відкрив для європейців Великий каньйон річки Колорадо і рік цієї події?

- а) Франсиско де Орельяна (1541 р.);
- б) Самюель Шамплен (1615 р.);
- в) Ернандо де Сото (1539 р.);
- г) Ернан Кортес (1524 р.);
- д) Франсиско Васкес де Коронадо (1540 р.).

37. Коли і хто з дослідників назвав глобальну торгово-транспортну комунікацію Великим Шовковим шляхом?

- а) 1834 р. - А. Гумбольд;
- б) 1877 р. - Ф. Ріхтгофен;
- в) 1855 р. - Ф. Врангель;
- г) 1814 р. - Л. Буркхардт;
- д) 1794 р. - А. Макензі.

38. Назвіть автора та рік розробки першого проекту з організованого туризму у Великобританії?

- а) Томас Кук (1841 р.);
- б) Фредерік Кук (1897 р.);
- в) Олександр Макензі (1793 р.);
- г) Томас Мітчел (1836 р.);
- д) Карл Різель (1854 р.).

39. Хто і коли організував першу навколосвітню туристську подорож?

- а) Томас Кук (1882 р.);
- б) Джеймс Кук (1775 р.);
- в) Генрі Лан (1883 р.);
- г) Томас Манн (1911 р.);
- д) Фернан Магеллан (1521 р.).

40. Кому з італійських астрономів кінця XV століття приписують ідею короткого західного шляху з Європи до Індії?

- а) Фернан Магеллан;
- б) Хуан Себастьян Елькано;
- в) Паоло Тосканелли;
- г) Христофор Колумб;
- д) Генріх Мореплавець.

41. Хто і коли з учених нового часу виготовив найстаріший глобус, що дійшов до наших днів?

- а) Христофор Колумб (1506 р.);
- б) Васко до Гамо (1498 р.);

- в) Мартін Бегайм (1492 р.);
- г) Паоло Тосканелли (1482 р.);
- д) Фернан Магеллан (1480 р.).

42. Які результати соціальної боротьби трудящих зумовили зменшення робочого часу на користь вільного в ХІХ столітті?

- а) введення гарантованих відпусток;
- б) розширення прав профспілок;
- в) рівняння прав чоловіків і жінок;
- г) створення дитячих садків;
- д) вдосконалення трудового законодавства.

43. Які фактори вплинули на становлення масового туризму після першої світової війни?

- а) перемога Жовтневої революції в Росії;
- б) зміни політичної карти світу;
- в) створення нових держав;
- г) удосконалення транспортних засобів;
- д) посилення державного регулювання туризму.

44. Які винаходи стимулювали розвиток туризму в ХІХ столітті?

- а) удосконалення парусного озброєння морських суден;
- б) винахід пароплава і паровоза;
- в) виведення нових порід коней;
- г) винахід багатозарядної стрілецької зброї;
- д) винахід удосконалених артилерійських систем.

45. Коли і де відбувся перший конгрес Міжнародного союзу офіційних організацій з пропаганди туризму?

- а) Париж 1931 р.;
- б) Гаага 1925 р.;
- в) Берлін 1918 р.;
- г) Мадрид 1936 р.;
- д) Амстердам 1918 р.

46. Коли і де створено Міжнародний союз офіційних туристських організацій (МСОТО)?

- а) Берлін 1946 р.;
- б) Мадрид 1948 р.;
- в) Париж 1947 р.;
- г) Токіо 1949 р.;
- д) Москва 1945 р.

47. Коли і де була проведена Перша Конференція ООН з туризму та подорожей?

- а) Рим 1963 р.;
- б) Токіо 1965 р.;
- в) Берлін 1961 р.;
- г) Париж 1965 р.;
- д) Мадрид 1962 р.

48. Де була створена перша міжнародна туристська організація і як вона називалася?

- а) Люксембург - міжнародна ліга туристських організацій;
- б) Брюссель - міжнародне бюро соціального туризму;
- в) Рим - Всесвітня федерація асоціації туристичних агентств;
- г) Монако - Міжнародна академія по туризму;
- д) Відень - міжнародна асоціація по екскурсійному обслуговуванню та

турам.

49. Коли була створена перша міжнародна туристська організація?

- а) 1856 р.;
- б) 1812 р.;
- в) 1898 р.;
- г) 1895 р.;
- д) 1894 р.

50. Коли і де на території Російської імперії був створений перший альпійський клуб?

- а) Тифліс 1877-1878 рр.;

- б) Вірний 1864-1865 рр.;
- в) Ялта 1890-1891 рр.;
- г) Москва 1861-1862 рр.;
- д) Сімферополь 1890-1891 рр.

51. Де і коли на території Російської Імперії було створено перше екскурсійне бюро?

- а) Ялта (1895 р.);
- б) Тифліс (1877 р.);
- в) Вірний (1865 р.);
- г) Севастополь (1869 р.);
- д) Сімферополь (1890 р.).

52. Назвіть провідну країну за кількістю туристських прибуттів в 1950 р.

- а) Швейцарія;
- б) Канада;
- в) Франція;
- г) Італія;
- д) США.

53. Назвіть провідну країну за кількістю туристських прибуттів в 1970 р.

- а) Італія;
- б) Канада;
- в) Франція;
- г) Іспанія;
- д) США.

54. Назвіть провідну країну за кількістю туристських прибуттів в 1990 р

- а) Угорщина;
- б) Італія;
- в) Іспанія;
- г) США;
- д) Франція.

55. Коли в СРСР було створено акціонерне державне товариство «Турист СРСР»?

- а) 1928 р.;
- б) 1933 р.;
- в) 1931 р.;
- г) 1927 р.;
- д) 1932 р.

56. Що було головним завданням акціонерного товариства «Турист СРСР»?

- а) збільшення кількості туристів в СРСР;
- б) підготовка туристських кадрів;
- в) наукові дослідження в галузі туризму;
- г) збір грошей на розвиток туризму;
- д) створення турбаз і маршрутів та розвиток планового туризму в СРСР.

57. Хто і коли першим в СРСР написав і видав книгу «Гірський туризм»?

- а) В.Л.Семеновський (1930 р.);
- б) М. В. Криленко (1932 р.);
- в) Л.Бархаш (1929 р);
- г) В. Нікітін (1931 р.);
- д) І.І.Полянський (1933 р.).

58. Який з факторів, що впливають на розвиток міжнародного туризму, Ви вважаєте визначальним?

- а) вдосконалення маркетингових заходів;
- б) вдосконалення технології виробництва;
- в) підготовка і відбір кваліфікованих кадрів;
- г) розвиток транспортної системи;
- д) вдосконалення засобів розміщення.

59. В якому році Всесоюзний комітет у справах фізкультури і спорту при Раді Міністрів СРСР включив туризм до Єдиної всесоюзної спортивної класифікації?

- а) 1946 р.;
- б) 1953 р.;

- в) 1949 р.;
- г) 1952 р.;
- д) 1960 р.

60. В якому році в СРСР були введені інструкторські звання з туризму та як вони називалися?

- а) 1945 р. - туристський організатор, інструктор-методист;
- б) 1946 р. - туристський організатор, інструктор 1 категорії;
- в) 1951 р. - інструктор-методист, інструктор по виду туризму;
- г) 1940 р. - молодший інструктор, інструктор, старший інструктор;
- д) 1950 р. - інструктор 1 категорії, інструктор 2 категорії, інструктор 3 категорії.

61. В якому році і для чого було створено Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник» при ЦК ВЛКСМ?

- а) для організації внутрішнього туризму (1959 р.);
- б) для організації міжнародного туризму (1957 р.);
- в) для організації походів молоді по місцях бойової і важкою слави батьків (1956 р.);
- г) для організації міжнародних і внутрішніх подорожей молоді (1958 р.);
- д) для організації туристських експедицій «Моя Батьківщина - СРСР» (1948 р.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна рекомендована література

1. Абрамов В. В. Історія туризму : підруч. / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. - Х.: ХНАМГ, 2010. -294 с.
2. Биржаков М.Б. Введение в туризм: Учебник. – Издание 8-е, перераб. и доп. – СПб.: Невский фонд, 2006. – 443 с.
3. Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства : Уч. пособие / Л. П. Воронкова - М. : ФАИР-Пресс, 2004. - 304 с.
4. Воронкова Л.П. История туризма: Уч. пособие. – Воронеж: НПО «Модек», 2001. – 304 с.
5. Грицкевич В. П. История туризма в древности / В.П. Грицкевич. - М.-Спб. : Герда, 2005. - 326 с.
6. Гуляев В. Й. Доколумбовы плавания в Америку: мифы и реальность. — М., 1991.
7. Дворниченко В. В. Развитие туризма в СССР (1917 - 1983) / В. В. Дворниченко. - М. : Турист, 1985. - 86 с.
8. Долженко Г. П. История туризма в дореволюционной России и СССР / Г. П. Долженко. - Ростов н/Д. : Изд-во РГУ, 1988. - 192 с.
9. З історії вітчизняного туризму: 36. наук. ст. — К., 1997.
10. Єрмаченко В. Є. Історія туризму. Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 0504 «Туризм» / В.С. Єрмаченко, Ю.Ю. Іващенко, Ю.М. Котельникова. - Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 96 с.
11. Квартальнов В. А. Туризм социальный: история и современность : Учеб. пособие / В. А. Квартальнов, В. К. Федорченко. - К. : Выща школа, 1989. - 342 с.
12. Крючков А. А. История международного и отечественного туризма / А. Крючков. - М. : НОУ ЛУЧ, 1999. - 102 с.
13. Логинов Л. М., Рухлов Ю. В. История развития туристско-экскурсионного дела. — М., 1989.
14. Немоляева М. А., Ходорков Л. Ф. Международный туризм: вчера,

сьогодня, завтра. — М., 1985.

15. Остапчук В.В. Історія туризму : Навч. посіб. / В.В. Остапчук, П.Ф. Коваль, Г.П. Андрєєва. - Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2008.- 143 с.

16. Проблеми міжнародного туризму: 36. наук. ст. — К., 1997.

17. Розвиток туризму в Україні: 36. наук. ст. — К., 1995.

18. Сапрунова В. Б. Туризм: еволюція, структура, маркетинг. - М., 1997.

19. Соколова М. В. История туризма : Уч. пособие / М. В. Соколова. - М. : Мастерство, 2002. - 352 с.

20. Туристичні ресурси України: 36. наук. ст. - К., 1996.

21. Туристично-краєзнавчі дослідження // Матеріали III Всеукраїнської Конференції «Туризм в Україні: економіка і культура» (Світязь, 9-10 вересня 1998 р.). - К., 1998. - Ч. II.

22. Устименко Л. М. Історія туризму : Навчальний посібник / Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв - К. : Альтерпрес, 2008. - 354 с.

23. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні : Навч. посібник / К. Федорченко В. К., Т. А. Дьорова. - К. : Вища школа, 2002. – 195 с.

24. Шаповал Г. Ф. История туризма / Г. Ф. Шаповал. - Минск: ИП «Экоперспектива». - 1999. - 312 с.

Додаткова рекомендована література

1. Абуков А. Х. Туризм сегодня й завтра. Туристско-экскурсионная работа профсоюзов. - М.: Профиздат, 1987.

2. Белов А. В. Арктическое мореплавание с древнейших времен до середины XIX века. - М., 1956.

3. Белявский М. Т. Историки й туризм. История СССР. 1970. - № 4.

4. Берн Ж. История великих путешествий: В 3-х кн. / Пер. с фр. — М., 1993. Книга первая: Открытие земли. Книга вторая: Мореплаватели XVIII в. Книга третья: Путешественники XIX в.

5. Бондарский М. С. Античная география. - М., 1953.

6. Бродель Фернан. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV-XVIII вв.: В 3-х т. - М., 1992.

7. Войтов В. Й. Океанские дороги человечества. - М., 1994.
8. Гармаш Петр. Крым. Путеводитель. — Симферополь, 1998.
9. Герберштейн С. Записки о Московии. — М., 1988.
10. Геродот. История. В 9-ти кн. / Пер Г. А. Стратановского. - М., 1999.
11. Готланд В. Планету открывали сообща. — М., 1971.
12. Григорович Барський В. Мандрі по Святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік. - К., 2000.
13. Дарвин Ч. Путешествие натуралиста на корабле «Бигль». - М., 1983.
14. Дитмар А.Б. От Птоломея до Колумба. - М., 1989.
15. Дьякова Р. А. История экскурсионного дела в СССР : Учебное пособие / Р. А. Дьякова. - М. : ЦРИБ «Турист», 1981. - 72 с.
16. Жак ле Гофф. Цивилизация средневекового запада. - М., 1992.
17. Записки русских путешественников XVI-XVII вв. - М., 1988.
18. Зінченко В. А. Молодіжний міжнародний туризм в Україні (70-80-ті роки ХХ ст.) / В. А. Зінченко - К. : Інститут історії України НАН України, 2004. - 58 с.
19. Иностранцы о древней Москве (Москва XV-XVII вв.) / Сост. М. М. Сухман. — М., 1991.
20. Ионкус А.П. Территориальный аспект развития потребностей населения в туристском отдыхе (по итогам социологических исследований) // Географические проблемы совершенствования организации отдыха и туризма. — М., 1985. — С. 64-74.
21. История отечества XVI-XVII века. Походы й открытия. — М., 1987.
22. Карамзин Н. Письма русского путешественника. - Л., 1984.
23. Квартальнов В. А. История й организация туризма в СРСР й зарубежных странах. - Минск, 1986.
24. Квартальнов В. А. Орбиты «Спутника» : Из истории молодежного туризма / В. А. Квартальнов, В. К. Федорченко. - К. : Молодь, 1987. - 152 с.
25. Куглер Б. История крестовых походов: Пер. с нем. — Ростов-на-Дону, 1998.
26. Кук Джеймс. Путешествие к Южному полюсу й вокруг света. - М.,

1948.

27. Купин К. За три моря. Путешествие тверского купца Афанасия Никитина. Историческая повесть. - М.-Л., 1947.

28. Малыгин А. Русская Ривьера. Курорты и отдых в Крыму в эпоху Империи. Конец XVIII - начало XX вв. / А. Малыгин. - Симферополь : Соната, 2004. – 352 с.

29. Магидович И.П., Магидович В.И. Очерки по истории географических открытий: В 5 т. – 3-е изд. – М., 1982 – 1986. – 222 с.

30. Міжнародний молодіжний туризм в Україні (70–80-ті роки XX ст.) – К.: Ін-т історії України НАН України, 2002. – 58 с.

31. Муромов И. Л. 100 великих путешественников. — М., 1999.

32. Національна система туристично-екскурсійних маршрутів «Намісто Славутича» — К., 1998

33. Непомнящий А. А. Кримський гірський клуб і розвиток краєзнавчого туризму в Криму (кінець XIX — початок XX ст.) // Туристично-краєзнавчі дослідження. — Вип. 1; Ч. 2. — К.: КМ Трейдінг, 1998. — С. 150-156.

34. Николаенко Т.В. Процесс рекреационного освоения региона (на примере Крыма). - Симферополь. - 1998.

35. Попович С. І. З історії ділового туризму в Києві в кінці XIX — на початку XX ст. // Внутрішній туризм в Україні: Окремі аспекти. — К., 2002. — С. 130-139.

36. Пацюк В. С. Історія розвитку індустріального туризму зарубіжжям / В. С. Пацюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон - 2009: суспільно-географічні аспекти» (23 - 24 квітня 2009 року, м. Харків) / Гол. ред. колегії К. А. Немець. // РВВ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, 2009. - С.214 - 217.

37. Пацюк В. С., Килимчук А.Ю. Основні етапи розвитку туризму на Криворіжжі / В. С. Пацюк, А. Ю. Килимчук // Географічні дослідження Кривбасу. Фізична географія, економічна і соціальна географія, геоекологія, історія географічних досліджень: Матеріали кафедральних науково-дослідних

тем. – Вип. 4. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – С. 138–144.

38. Розвиток туризму в Україні: Проблеми і перспективи: Зб.наук. ст. — К., 1995.

39. Рутинський М. Історико-географічні тенденції та періодизація розвитку курортної справи // Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – Випуск 17.

40. Сакун Л. В. Історичні корені та етапи розвитку туризму в Західній Європі // Проблеми міжнародного туризму: Зб. наук. ст. — К.: ТОВ Час Пік, 1997. — 264 с.

41. Свет Я. М. История открытия Австралии й Океании. — М., 1966.

42. Сенин В. С. Введение в туризм: Учебное пособие. — М., 1993.

43. Сенкевич Ю. А. На «Ра» через Атлантику. — М., 1981.

44. Січинський В. Чужинці про Україну. — К.: Довіра, 1992. — 252 с.

45. Сокол Т.Г. Характеристика структури туристичної галузі СРСР в 70–80-х рр. ХХ ст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. – Вип. 1: Матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. «Туризм в Україні: економіка та культура»: У 2-х ч. – К., 1998. – Ч. 2. – С. 230–250.

46. Стендаль Ф. Записки туриста. (Любое издание).

47. Страбон. География. — М., 1994.

48. Гвен М. Простаки за границей. (Любое издание).

49. Гвен М. Пешком по Европе. (Любое издание).

50. Туристична експедиція радянської молоді «Моя Батьківщина – СРСР» та діяльність українського бюро «Супутник» по її проведенню (1972-1987 рр.) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Зб. наук. праць. – Вип. Спеціальний. – К.: Ін-т історії України, УАІН, Національний аграрний ун-т, 2002. – С. 237–249.

51. Усыкин Г. С. Очерки истории российского туризма / Г. С. Усыкин. - СПб. : Издательский дом Герда, 2000. - 224 с.

52. Федорченко В. К. Гостиничный и ресторанный бизнес: история и перспектива // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2001. - №1. – С. 16 – 19; №2. – С. 29 – 34; №3. – С. 16 – 21.
53. Флобер Г. Путешествие на Восток. Путевые заметки. — М., 1995.
54. Хейердал Т. Древний человек и океан. — М., 1982.
55. Цвейг С. Америго. Повесть об одной исторической ошибке // Избр. произвед. в 2-х т. - Т.2. - М., 1956.
56. Цвейг Стефан. Подвиг Магеллана. - М., 1988.
57. Цибух В. Туризм в Україні: проблеми та перспективи // Економіст. – 2000. - №6. – С. 34 – 35.

Ресурси мережі Internet

1. <http://www.tourism.gov.ua/> – Сайт державної туристичної адміністрації.
2. <http://www.world-tourism.org/> – Сайт з інформацією про розвиток світового туризму.
3. <http://www.encyclopedia.ru/> – «Мир энциклопедий» – російськомовні енциклопедичні видання (енциклопедії, енциклопедичні словники, довідники).
<http://www.igh.ras.ru/> – Сайтотека енциклопедичної літератури.
4. www.rubricon.com/ – Енциклопедичний словник «Всемирная история».
5. <http://history.ru/> – Сайтотека з Всесвітньої історії.
6. www.catalog.alloy.ru – Каталог сайтів «Всемирная история».
7. http://rmat-english.narod.ru/slovar/slovar_r.htm – Туристський термінологічний словник (Зорін І.В., Квартальнов В.А.).
8. <http://uk.wikipedia.org/> - Вільна енциклопедія «Вікіпедія»

ХРОНОЛОГІЯ

(складено за М.В. Соколовою)

2750 до н.е. - Єгипетська експедиція на узбережжі Червоного моря на чолі з Ханну.

XXVII ст. до н.е. - Плавання єгиптян по Середземному морю в фінікійський місто Бібл в правління фараона Снофру.

XXVI ст. до н.е. - Плавання єгиптян при фараоні Сахурі в Палестину і Сирію.

XXIV ст. до н.е. - Плавання Саргона Великого з Вавилону до Кіпру.

1501-1479 р. до н.е. - Експедиція цариці Хатшепсут в країну Пунт.

XIII ст. до н.е. - «Похід аргонавтів».

XII ст. до н.е. - «Подорож Одиссея».

VII ст. до н.е. - Плавання фінікійців навколо Африки в правління фараона Нехо II (609 - 594 рр. До н.е.).

455-447 рр. до н.е. - Мандрі Геродота в Єгипет, Сицилію, країни Північного Причорномор'я.

335-324 рр. до н.е. - Східний похід Олександра Македонського.

325-324 рр. до н.е. - Плавання начальника флоту Олександра Македонського Неарха по північно-західній частині Індійського океану і Перської затоки.

320 (340?) р. до н.е. - Плавання Пифея північніше Британських островів.

307-306 рр. до н.е. - Подорож Селевка з Вавилону до Індії.

III ст. до н.е. - Плавання Полібія з Карфагена на схід Африки.

215 і 210 рр. до н.е. - Морські подорожі китайського імператора Цинь Шихуанді.

139-126, 115 рр. до н.е. - Посольства Чжан Цяня з Сіаня в Согдіану, Бактрію, Парфію.

120 р. до н.е. - Плавання Евдокса з Олександрії до Індії.

58-54 рр. до н.е. - Похід Гая Юлія Цезаря з Риму в Галію.

14-37 рр. н.е. - Гіппал проплив Аравійським морем до Індії.

106-17 рр. н.е. - Походи Траяна в Дакію і Сирію.

166 р н.е. - Прибуття в Китай посланців римського імператора Марка Аврелія Антонія, що поклала початок Великому шовковому шляху.

III ст. н.е. - Обмін посольствами між Китаєм і Японією.

921-922 рр. - Подорож Ібн-Фадлана до волзьких булгар.

983 р. - Ерік Рудий здійснив плавання з Фарерських островів до Ісландії і Гренландії.

Близько 1000 р. - Плавання Лейва Щасливого з Гренландії до Лабрадору («відкриття» норманами Америки).

1096-1270 рр. - Хрестові походи.

1106-1108 рр. - Паломництво Данила з Русі до Єрусалиму.

1160-1163 рр. - Подорож Веніаміна Тудельський в Сирію, Палестину і Єрусалим.

XII-XIII ст. - Подорожі Якута в Єгипет, Візантію, Сирію, Середню Азію.

1245-1247 рр. - Поїздка Д.К. Карпіні з Франції в улус Великого хана.

1253-1256 рр. - Подорож Гільома Рубрука з Франції в Золоту Орду.

1271-1295 рр. - Подорож Марко Поло з Венеції до Китаю.

1325-1348 рр. - Подорож Ібн-Баттута.

1379 р. - Стефан Пермський пройшов від Москви до Котласа.

1389 р. - Митрополит Пімен здійснив паломництво з Москви в Єрусалим.

1405-1433 рр. - Китайські експедиції під керівництвом Чжен Хе.

1436 р. - Подорож митрополита Ісидора з Москви до Флоренції

1466-1472 рр. - «Ходіння» Афанасія Нікітіна в Індію.

1487-1488 рр. - Плавання Бартоломео Діаса (Диаша) з Лісабона до мису Доброї Надії.

1492-1493, 1493-1496, 1498-1500, 1502-1504 рр. - Подорожі Христофора Колумба до берегів Америки.

1496 р. - Плавання Григорія Істоми з Архангельська в Копенгаген. 1497, 1498 рр. Плавання Д. Кабота на острів Ньюфаундленд, в Північну Америку.

1497-1499 рр. - Васко да Гама досяг Індії.

1500-1501 рр. - Плавання П.А.Кабрала і Д.Діаша в Індію.

1501-1502 рр. - Плавання Америкго Веспуччі з Лісабона в Південну Америку.

1519-1522 рр. - Фернан Магеллан здійснив перше кругосвітнє плавання.

1519, 1524, 1535 рр. - Походи Ернана Кортеса.

1524-1535, 1539-1540 рр. - Походи Франсиско Пісарро.

1553-1554 рр. - Плавання англійців Х. Віллоубі і Р. Ченслера в Баренцове море (пошуки Північно-східного шляху).

1581-1584 рр. - Похід Єрмака в Сибір.

1594-1597 рр. - Керівництво Віллемом Баренцем трьома експедиціями по Північному Льодовитому океану в пошуках Північно-східного шляху.

1605-1606 рр. - Плавання Віллема Янзон до берегів Австралії.

1607, 1609, 1610-1611 рр. - Плавання Генрі Гудзона в Північну Америку.

1618 р. - Подорож Д. Томсона по Гамбії.

1642-1643, 1644 рр. - плавання Абеля Тасмана до берегів Австралії, Тасманії і Нової Зеландії.

1642-1643, 1651-1657 рр. - М. Стадухін пройшов від Охотського острогу до Східно-Сибірського моря.

1645 р. - Плавання В.Д. Пояркова по Охотському морю.

1648 р. - Семен Дежньов пройшов з гирла Колими, обійшовши Чукотський півострів, в Тихий океан, тобто з Північного Льодовитого океану в Тихий (по протоці, згодом названому Беринговим).

1687-1688 рр. - Посольство Я.Ф. Долгорукова з Москви до Мадрида.

1696-1699 рр. - Похід В.В. Атласова на Амур і до Тихого океану.

1762-1763 рр. - Подорож Карстена Нібура з Каїра до Індії, Єрусалим, Бурсу.

1768-1771, 1772-1775, 1776-1779 рр. - Кругосвітні подорожі Дж. Кука.

1777 р. - У Росії видано «План» В. Генша.

1785-1788 рр. - Навколосвітня подорож Ж.Ф. Лаперуза.

1792-1793 рр. - Посольство Е. Лаксмана з Охотська в Хокодате (Японія).

1795-1797 рр. - Подорож Мунго Парка в Африці.

1803-1806 рр. - Перше кругосвітню подорож російського флоту під керівництвом І. Ф. Крузенштерна і Ю. Ф. Лисянського.

1807-1809 рр. - Навколосвітня подорож В. М. Головніна.

1813-1817 рр. - Подорожі Дж. Буркхардта по Африці.

1813-1816, 1822-1825 рр. - Кругосвітні подорожі М.П.Лазарева.

1815-1818, 1823-1826 рр. - Кругосвітні подорожі О.Е. Коцебу.

1819-1922 рр. - Навколосвітня подорож Ф.Ф. Беллінсгаузен і М.П.Лазарева. Відкриття «льодового материка» - Антарктиди.

1822-1827 рр. - Подорожі Х. Клаппертон по Африці.

1840-1873 рр. - Дослідження Африки Д. Лівінгстоном.

1826-1829 рр. - Навколосвітня подорож Ф.П. Літке.

1841 р. - Створено товариство Томаса Кука.

1857 р. - Створено Англійська альпійський клуб.

1862, 1863 рр. - Створення Австрійського і Швейцарського гірських клубів.

1863 р. - У Лондоні став виходити «Альпійський журнал».

1871, 1874-1877 рр. - Подорож Г.М. Стенлі по Африці.

1873-1875 рр. - Подорож В.Л. Камерона від озера Танганьїка до Бенгела.

1877 р. - Створено тифліське Товариство любителів гір.

1878-1880, 1883 рр. - Подорожі Д. Томпсона по Африці.

1882 р. - Перше туристське навколосвітню подорож, організоване Т. Куком.

1890 р. - Створено Кримський гірський клуб

1895 р. - Створено Російський турінг-клуб.

1899 р. - Створено журнал «Російський турист».

1911-1913 рр. - Навколосвітня подорож на велосипеді А.П. Панкратова.

1920 р. - Створено Об'єднане лекційно-екскурсійне бюро.

1923 р. - Став виходити журнал «Радянський турист».

1928 р. - Створено Товариство пролетарського туризму.

1929 р. - Створено Всесоюзне акціонерне товариство «Інтурист».

1930 р. - Створено Всесоюзне добровільне товариство пролетарського туризму та екскурсій (ОПТЕ).

1936 р. - Створено туристично-екскурсійне управління ВЦРПС.

1939 р. - Прийнято Положення про значок «Турист СРСР».

1958 р. - Створено Бюро міжнародного молодіжного туризму «Супутник».

1962 р. - Створено Центральна Рада з туризму ВЦРПС.

1963 р. - Конференція ООН з міжнародного туризму та екскурсій в Римі (Італія).

1967 р. - Оголошено ООН роком туризму.

1975 р. - Створення Всесвітньої туристської організації (ВТО).

1975 р. - У Відні (Австрія) відбулася європейська конференція з молодіжного та студентського туризму та обмінів.

1980 р. - 27 вересня утверджується як Всесвітній день туриста.

1980 р. - Всесвітня конференція з туризму в Манілі (Філіппіни).

1982 р. - Всесвітня нарада з туризму в Акапулько (Мексика).

1985 р. - Прийняття Хартії туризму та Кодексу туриста.

1989 р. - Міжпарламентська конференція з туризму в Гаазі (Нідерланди).

1994 р. - Всесвітня конференція міністрів з туризму в Осаці (Японія).

1995 р. - Прийняття Закону України «Про туризм»

1999 р. - Схвалення генеральною асамблеєю ЮНВТО Глобального етичного кодексу туризму.

Сім чудес стародавнього світу

Єгипетські піраміди в Гізі - це єдине чудо світу, що збереглося до цього дня і не потребує опису ранніми істориками й поетами.

Піраміди - невіддільні часу і самі загадкові й таємничі з того, що залишилося нам від предків. Вони піднімаються серед гарячих пісків Лівійської пустелі і тягнуться від сучасного Каїра (у місті Гіза, Некрополіс древнього Мемфіса в Єгипті) до Фаюмського каналу.

Всупереч загальному переконанню, тільки Піраміда Хеопса, а не всі три Великих Піраміди, знаходиться в «переліку» Чудес Світу. Але всесвітньо відомі й інші піраміди фараонів (Хеопса, Хефрена і Мікеріна). Це їхні грецькі імена, справжні ж єгипетські відповідно - Хуфу, Хафра і Менкаура. Час їх спорудження відноситься до початку Древнього царства (2800-2250 роки до н.е.). Складні почуття охоплюють подорожнього при вигляді Великих пірамід. Вони здаються гігантськими кристалами, що виростили з оточуючого їх сірувато-жовтого піску, хоча спочатку вони символізували собою слід жука-скоробея. Чітко вимальовуються вони на тлі блідого неба і млявої, нескінченної пустелі. І здається, що вони стояли тут завжди ...

«Горизонт Хуфу» - так називається піраміда Хуфу. Потрібно пройти цілий кілометр, щоб обійти її навколо. Довжина сторони підстави піраміди дорівнює 233 метрам. Її висота - 146,6 метрів! Вага цього велета перевищує 6,5 мільйонів тонн! Споруда піраміди коштувала неймовірних праць. Ніякої механізації в той час ще не існувало. Інструменти для обробки каменя робилися з червоної міді і швидко тупилися. Кам'яні блоки і плити, а їх знадобилося мільйони і мільйони, виготовлялися страхітливим своєю трудомісткістю способом. На скелі по контуру майбутньої плити мідними свердлами, під які безперервно підсипався пісок і підливалася вода, свердлили глибокі отвори. У них заганяли дерев'яні клини, які поливали водою. Дерево набухало і відривало брилу від скелі. Брилу обтісували мідними зубилами і шліфували. І можна тільки дивуватися точності обтісування і шліфування каменів, якої досягали

древні, маючи таку техніку. Камені піраміди так пригнані, що між ними неможливо просунути навіть лезо ножа.

Піраміда Хафра майже не поступається за висотою піраміді Хуфу. Хоча довжина сторони її основи - 215 метрів, а висота дорівнює 143 метрам, піраміда Хафра здається навіть більш високою через більшу крутість схилів.

Недалеко від піраміди височіє і зараз величезна фігура Великого Сфінкса. Розміри фігури колосальні: висота її - 20, а довжина - 57 метрів. Висічена з суцільної скелі фігура зображає лежачого лева з людською головою. Загадково і таємниче виглядає Сфінкс. «Батьком трепету» називали Сфінкса кочівники-бедуїни. Долаючи забобонний жах, вони спотворювали, руйнували обличчя Сфінкса. Та і європейці були не краще. У Сфінкса стріляли з рушниць і гармат солдати наполеонівської армії під час Єгипетської експедиції 1798-1801 років.

Піраміда Менкаура за обсягом разів у десять менше піраміди Хуфу. Її висота всього 66,4 метра. Але, незважаючи на менші розміри, піраміда Менкаура виглядає надзвичайно красиво. Менкаура не міг собі дозволити спорудження більшої піраміди. Країна була розорена спорудою пірамід Хуфу і Хафра. Почався голод. Населення, змучене непосильною працею, нарікали.

Піраміди – найзнаменитіша архітектурна споруда у світі. З інженерної ж точки зору, це примітивні будівлі, гори, складені людьми, Проте мета була досягнута - піраміди стали вічними монументами, що пережили тисячоліття.

Висячі сади Семіраміди у Вавилоні. В 90 кілометрах від Багдада знаходяться руїни Вавилону. Хоча древнє місто давно перестав існувати, про його колишню грандіозність свідчать руїни, які можна побачити і сьогодні.

У VII ст. до н. Вавилон був найбільшим і багатим містом Стародавнього Сходу. Багато надзвичайних споруд було у Вавилоні, але найбільше вражали висячі сади царського палацу, сади, що стали легендою.

Створення знаменитих садів легенда пов'язує з ім'ям Семіраміди, цариці Ассирії, принаймні про це ж розповідають Діодор і інші грецькі історики.

Семіраміда - Шаммурамат - історична особа, але життя її легендарне. За легендою, дочка богині Деркетто Семіраміда росла в пустелі, у зграї голубів. Потім її побачили пастухи і віддали наглядачу царських стад Сіммасу, який

виховав її як рідну дочку. Царський воєвода Оанн побачив дівчину і женився на ній. Семіраміда була дивовижно гарна, розумна і відважна. Вона зачарувала царя, що відняв її у воєводи. Оанн позбавив себе життя, а Семіраміда стала царицею. Після смерті чоловіка вона стала спадкоємицею престолу, хоча в них був син Ніній. Тоді-то і з'явилися її здібності в мирному керуванні державою. Вона побудувала царське місто Вавілов з потужними стінами і вежами, із чудовим мостом через Євфрат і надзвичайним храмом Белу. При ній була прокладена зручна дорога через сім гряд Загроського ланцюга в Лідію, де вона теж побудувала столицю Екбатану з прекрасним царським палацом, а воду до столиці провела через тунель з далеких гірських озер. Двір Семіраміди блищав пишністю. Пінію набридло безславне життя, і він організував проти матері змову. Цариця добровільно передала сину владу, а сама, перетворившись у голубку, полетіла з палацу зі зграєю голубів. З цього часу ассирійці стали почитати її богинею, а голуб став для них священною птицею.

Проте знамениті «висячі сади» були розбиті не Семірамідою і навіть не в часи її царювання, а пізніше, на честь іншої, на жаль, не легендарної жінки. Вони були побудовані за наказом Навуходоносора для коханої дружини Амітіс - мідійської царівни, що тужила в курному Вавилоні по зеленим пагорбах Мідії. Цей цар, що знищував місто за містом і навіть цілі держави, багато будував у Вавилоні. Він перетворив столицю в неприступну твердиню й оточив себе безприкладною, навіть у ті часи, розкішшю.

Свій палац Навуходоносор побудував на штучно створеній площадці, піднятої на висоту чотирирусного споруди. На насипних терасах, що спочивають на склепіннях, були розбиті висячі сади. Склепіння підтримували міцні високі колони, розташовані у середині кожного поверху. Платформи терас були складною спорудою. У їхній підставі лежали масивні кам'яні плити із шаром очерету, залитого асфальтом. Потім йшов подвійний ряд цеглин, з'єднаних гіпсом. Ще вище - свинцеві пластини для затримки води. Саму терасу покривав товстий шар родючої землі, у якому могли пустити корені великі дерева. Поверхи садів піднімалися уступами і з'єднувалися широкими

положистими східцями, покритими рожевим та білим каменем. Висота поверхів досягала 50 ліктів (27,75 м) і давала достатньо світла для рослин.

У візках, запряжених биками, у Вавилон привозили дерева, загорнуті в мокру рогожу, насіння рідкісних рослин, трав і кущів. Поступово розрослися дивні сади і розпустилися прекрасні кольори. Для зрошення зелені, день і ніч сотні рабів подавали в шкіряних мішках воду з Євфрату.

Чудові сади з рідкісними деревами, красивими запашними цистами і прохолодою в пекучій Вавилонії були воістину чудом світу. У червні 323 р. до н. е. в покоях нижнього ярусу цих садів провів свої останні дні Олександр Македонський.

Висячі сади були зруйновані постійними повенями Евфрага, який за час повені піднімається на 3-4 метри. Древній Вавилон давно перестав існувати, але легенда про неповторні садках міста живе і сьогодні.

Храм Артеміди в Ефесі. Цей чудовий храм був збудований на честь Грецької богині полювання і дикої природи Артеміди.

Храм розташовувався в Ефесі, що знаходиться сьогодні на території Туреччини. Хоча основа храму відноситься до сьомого сторіччя до нашої ери, сама будівля була побудована у 550 р. до н.е. Будівництво субсидування королем Лідіаном Кросусом, а проект розробив грецький архітектор Персіфон. Будівлю прикрашали бронзові статуї, створені такими скульпторами, як Фідій, Поліклетіс, Кресилус і Фрадмон. Храм служив в якості ринку і релігійного закладу. Тривалий час святилище відвідували торговці, туристи, ремісники, і королі, які приносили дари богині.

У ніч 21 липня 356 до н.е., людина на ім'я Герострат, захоплений честолюбною ідеєю за будь-яку ціну увічнити своє ім'я, підпалив святиню малоазіатських міст. Римський історик Плутарх писав пізніше з цього приводу: «Богиня була дуже зайнята турботою про народження Олександра Македонського, щоб врятувати храм».

Храм сильно постраждав; обгоріли дерев'яні конструкції, тріснули балки перекриттів і колони. Жителі Ефеса вирішили відновити храм і для його реставрації зібрали свої заощадження, і коштовності. Їх підтримали жителі

інших міст Малої Азії. А. Македонський запропонував оплатити минулі і майбутні витрати по реконструкції храму, але за умови, що в храмі відшмагають напис, що віддає належне його заслугам. Єфесці мотивували свою відмову тим, що "богу" не личить споруджувати храми іншим богам.

У наступні два десятиліття, храм був відновлений археологами. Відновленням храму Артеміди зайнявся архітектор Хейрократ. Під час роботи він вніс деяку зміну: підняв східчасту підставу, щоб храм піднімався над будівлями, що вирости навколо нього за останні сторіччя.

Зсередини храм був облицьований мармуровими плитами. У головному залі стояла статуя Артеміди висотою 15 метрів, покрита золотими прикрасами і коштовностями. У художньому оформленні взяли участь видатні грецькі скульптори і живописці. Рельєф для вівтаря біля храму вирізував знаменитий афінський скульптор Пракситель, рельєф на одній з колон - інший знаменитий скульптор Скопас. Чутки про незрівнянну красоту, стрункість, грандіозність і багатство відновленого храму поширилися по всьому античному світі. Не дивно, що храм Артеміди в Єфесі став одним з чудес світу.

Археологи, зацікавлені храмом Артеміди, на місці будівлі нічого не виявили. У 263 р. храм Артеміди був розграбований готами. Остаточо його знищили болотистий ґрунт, що поступово поглинув будинок, і ріка Каїстра, покрила залишки споруди наносами. Археологам і архітекторам потрібно десятиліття, щоб відтворити первісний вигляд одного з чудес світу.

Статуя Зевса в Олімпії. Давньогрецьке місто Олімпія, розташоване у північно-західній частині Пелопоннесу, було релігійним центром, де поклонялися верховному богу Зевсу, і місцем проведення присвячених йому Олімпійських ігор. Це був найбільший культурний центр Давньої Греції. Архітектурний ансамбль Олімпії склався в основному в VII-IV ст. до н. е. Тут були зведені чудові храми богів, в одному з яких і знаходилося одне із семи чудес світу - величезна і прекрасна статуя Зевса.

Статуя Зевса була створена геніальним давньогрецьким скульптором Фідієм (імовірно 500-430 рр. до н. е.). Це був не тільки найбільший скульптор, але й талановитий архітектор, живописець, мислитель. За свідченням древніх

авторів, Фідій у своїх скульптурних образах зумів передати надлюдську велич богів. Такою була, очевидно, і статуя Зевса, створена для храму в Олімпії. Статуя знаходилася в кінці величезного залу, довжина якого складала 64 метра, ширина - 28 метрів, а висота - близько 20 метрів. 14-метровий Зевс сидів на троні, зробленому із золота, слонової кістки, чорного дерева і дорогоцінних каменів. На троні Фідій відтворив чимало сюжетів з еллінської міфології, втілив фігури цілком реальних людей. Сама статуя Зевса зроблена із золота і слонової кістки. Дорогоцінні пластинки майстерно кріпилися на спеціальному дерев'яному каркасі. Голова і оголена до пояса фігура Зевса були виточені зі слонової кістки. Голову Зевса прикрашав золотий вінок з оливкових гілок - знак миролюбства грізного бога. В одній руці бог тримав золоту статую крилатої богині перемоги Ніки, інший спирався на скіпетр, що завершується фігурою орла. Плащ, перекинутий через плече, волосся і борода Зевса були виліплені з золота. Статуя здавалася живою: от-от Зевс підніметься з трону.

Згодом статуя Зевса була перевезена в Константинополь у палац імператора Феодосія II. У V ст. палац згорів, а з ним язички полум'я знищили і геніальний утвір Фідія. Статуя Зевса зникла.

Мавзолей у Галікарнасі. У Галікарнасі, столиці невеличкої Карійської держави в Малій Азії, був створений один із самих грандіозних пам'ятників грецької архітектури пізньої класики.

Галікарнас був великим торговим портом, добре укріпленим самою природою. Уздовж гавані пролягала ринкова площа, далі нагору через центр закруту і її облямівки була прокладена широко розгорнута вулиця, "посередині якої був споруджений Мавзолей, споруджений про такому грандіозному масштабі, що він числився серед семи чудес світу», - записав Вітрувій.

Гробниця була споруджена для Мавсола в IV ст. до н.е. царицею Артемісією - дружиною та рідною сестрою царя Мавсола. Мавсол був жорстоким і неймовірно багатим правителем, він запроваджував податок за податком, беручи прибутки з усього, наприклад із похоронних обрядів або волосся.

Вперше в грецькій архітектурі, а саме в архітектурі Галікарнаського Мавзолею, поєднувалися всі три знаменитих стилі - грецький, іонічний, коринфський. Нижній поверх підтримувався: 15-ю доричними колонами, внутрішні колони верхнього поверху були коринфськими, а зовнішні - іонічними. У Мавзолеї була дотримана сувора геометричність, поєднувалися масивна простота, наповнена внутрішньої сили, з декоративністю, легкістю форм і плавністю ліній.

Галікарнаський Мавзолей - триярусна споруда. Перший ярус оперізувала стрічка рельєфу з білого мармуру, Тут містився заупокійний храм площею в 5000 кв. метрів і висотою близько 20 метрів. Другий ярус утворювала струнка мармурова колонада, а третій - пірамідальна покрівля, теж мармурова. Вінчала будівлю чотириохкінна колісниця (квадрига), що правили мармурові Мавсол і Артемісія. Урочисте споруда досягала 10-50 метрів у висоту. Гробниці оточували статуї левів і вершників, що скачуть.

Мавзолей будували зодчі Сатир і Піфій, а скульптурна композиція була доручена декільком майстрам, у числі яких був великий Скопас. Збереглися уламки фризу гробниці Мавсола, що зображує битку греків з амазонками – «Амазопомахія». Вчені вважають, що це робота Скопаса або його майстерні.

Дев'ятнадцять століть стояв Мавзолей у Галікарнасі. Руйнування почалося з того, що спочатку його трохи ушкодив землетрус, потім гробницю царя знесли лицарі-іогоністи, побудувавши з неї кам'яний монастир-фортецю.

У наполягання час статуї Мавсола й Артемісії, а також інші прикраси Мавзолею зберігаються в Лондонському музеї. Пам'ять про Галікарнаський Мавзолей збереглася у багатьох спорудах подібного роду, що згодом зводилися в різних містах Близького Сходу, а також у слові «мавзолей».

Колос Родоський. Острів Родос розташований в східній частині Середземного моря, в архіпелазі Південні Споради. Це один з центрів егейської культури. Численні твори античного мистецтва острова Родос дійшли до наших днів, і одним з них є статуя Геліоса - Колоса Родоського.

У III ст. до н.е. острів Родос зазнав нападу. Військами керував полководець Деметрій. Незважаючи на спеціальні облогові машини – останнє

слово військової техніки - здолати родосців йому не вдалося. Війська відступили, кинувши на березі величезну оббиту залізом облогову вежу з таранами і перекидним мостом, катапультами, майданчик для десанту - геліополіду, що надавали руху 3400 воїнів. Ця геліополіда - теж свого роду чудо світу - замість руйнації принесла місту несподівану фінансову вигоду і всесвітню славу. Заповзятливі купці викупили у родосців масивну металеву геліополіду за величезні гроші - 300 талантів. На гроші, виручені від продажу вежі, остров'яни звели статую Геліоса - покровителя Родоса. Це одне із семи чудес світу було споруджено в 292-280 рр. до н.е., в пам'ять про успішну оборону острова.

Статуя юнаки досягає у висоту 36 метрів. Встановлено вона була на торговій площі між морем і міськими воротами, на насипному пагорбі висотою 7 метрів, облицьованому білим мармуром. Статуя Геліоса настільки велика, що Плінія Старшого, який бачив її, вразило те, що мало хто міг обхопити руками великий палець статуї. Могутні ноги юнака були дещо розставлені, долоня правої руки була приставлена до очей, у лівій він тримав спадаюче до землі покривало. Дещо відхилившись назад, юнак вдивлявся вдалину. Голову прикрашав вінець із розбіжних убік променів. Це було зображення бога Геліоса - покровителя променів. Вважалося, що острів піднятий із дна моря велінням цього бога.

Автором статуї був представник Родоської школи скульптор Харес, учень Дісіппа. Конструкція гігантської статуї складалася з трьох масивних кам'яних стовпів, що виконували роль опор у ногах статуї і покривалі. На рівні плечей і в поясі стовпи з'єднувалися залізними поперечними балками. Імовірно перетин залізних брусків на рівні щиколотки статуї становило приблизно 4,5 кв. дюйма. Вище і нижче цього місця розмір перетину поступово зменшувалася. Стовпи і балки були основою залізного каркаса, що покрили карбованими аркушами бронзи товщиною 1,6 мм.

Статуя споруджувалася 12 років. Все вище виростала статуя, захована в зростаючій разом з нею земляного насипу, на якій працювали майстри. Коли голову статуї прикрасили променистим вінцем і насип розібрали, уражені

родосці побачили чудовий твір мистецтва. Швидко поширилися чутки про це чудо світу, чиє життя виявилось дуже коротким, але слава міцної. У 226 році до н.е. вона була зруйнована сильним землетрусом. Самим уразливим місцем виявилися коліна - вище колін статуя зігнулася таким чином, що голова і плечі уперлися в землю. Родосці та їхні сусіди намагалися підняти поваленого гіганта. Єгипетський цар надіслав майстрів і декілька сот талантів міді. На жаль, відновити статую не вдалося (Оракул заборонив новий монтаж). Майже 1000 років лежала на березі бухти розколота статуя, що стала визначною пам'яткою Родосу. Тільки в 977 році арабський намісник продав її заповзятливому купцю на переплавлення. Колос був розрізаний на частини, і дорогу бронзу відвезли на 900 верблюдах.

Від появи до руйнування цього пам'ятника пройшло всього 56 років. І все ж Колос зайняв своє місце серед інших архітектурних пам'яток. «Навіть будучи розташованим на землі, це є дивом», сказав Пліній Старший. Колос Родоський не був тільки гігантською статуєю. Він був символом єдності людей, що населяли цей Середземноморський острів - Родос.

Хоча це диво і зникло, воно надихнуло сучасних художників, як наприклад французького скульптора Фредеріка Огюста Бартолді, відомого своєю роботою «Статуя Свободи».

Олександрійський маяк. У 332-331 рр. до н.е. Олександр Македонський заснував столицю елліністичного Єгипту - Олександрію. Тут знаходиться знаменитий Олександрійський мусейон (музей - храм муз) - один із головних наукових і культурних центрів античного світу, а при ньому не менш знаменита Олександрійська бібліотека, в якій налічується мало не 700 тисяч книг. Олександрія була найбагатшим містом свого часу, тому в ній зводилося багато чудових споруд, до яких і належить Олександрійський маяк на скелястому острові Форос поблизу дельти Нілу.

Будівництво та використання маяків почалося з розвитком мореплавання. Спочатку маяки не мали нічого спільного з сучасними спорудами; в негоду на високих берегах розлучалися великі багаття. Значно пізніше люди стали зводити штучні споруди. Одним із семи чудес древнього світу є

Олександрійський, або Фароський маяк, споруджений у 283 р. до н. е. Будівництво цього гіганта зайняло всього 5 років, що само по собі дивно.

Основним будівельним матеріалом для маяка послужили вапняк, мармур і граніт. Маяк складався з трьох веж, поставлених одна на іншу. Висота маяка за одними даними була 120 м, за іншими - 130 - 140, по деяких сучасних публікаціях - 180 м.

Фундамент нижньої вежі був квадратним, розмір сторони 30,5 м. Нижня вежа, заввишки 60 м, була складена з кам'яних плит, прикрашених витонченою скульптурною роботою. Середня, восьмигранна, вежа, висотою в 40 м, облицьована біломармуровими плитами. Верхня вежа - ліхтар-кругла, з куполом, установленому на гранітних колонах, була увінчана величезною (8 м) бронзовою статуєю покровителя морів Посейдона.

На верхівці вежі в об'ємній бронзовій чаші постійно жевріло деревне вугілля, за допомогою складної системи дзеркал відблиск вугілля відбивався на 100 миль, вказуючи місце знаходження гавані. Через весь маяк проходила шахта, навколо якої по спіралі піднімалися пандус і сходи. По широкому і пологому пандусу на вершину маяка в'їжджали візки, запряжені ослами. По шахті доставляли пальне для маяка.

Окрім своєї основної функції маяк служив чудовим спостережним пунктом. Система металевих дзеркал використовувалася і для огляду морського простору, дозволяючи виявляти ворожі човни задовго до того, як вони з'являться біля берега. Тут же були флюгер, годинник і астрономічні прилади.

Маяк, споруджений на острові Фарос, по своїх розмірах і складній відбивної системі був єдиним спорудженням такого типу. Простояв він близько 1500 років, несучи службу світоча. Маяк двічі страждав від землетрусів, його відновлювали, але все одно міцні морські вітри остаточно зруйнували старі стіни. Пізніше на руїнах маяка спорудили середньовічну фортецю. Кам'яні залишки «чуда світу» були вбудовані у Кайт-Бей, де знаходяться дотепер. Назва острова перетворилося в символ; слово «Фарос» стало означати «маяк», від нього утворилося і сучасне слово «фара».

У 1961 р. під час дослідження прибережних вод аквалангістами були знайдені статуї, саркофаги, шкатулки з мармуру. У 1980 р. міжнародна група археологів виявила на морському дні залишки Фароського маяка.

Еволюція рекреаційної спеціалізації в Криму

(за Т.В. Ніколаєнко)

№	Напрями рекреаційного освоєння Криму	Російська імперія	Радянський Союз	СНД
1.	Рекреація перших осіб держави, проведення міжнародних державних (офіційних та неофіційних) зустрічей в Криму	З 1860-років Крим стає пріоритетним місцем імператорського літнього відпочинку. Створюється відповідна інфраструктура на гранично високому рівні розкоші. Основною імператорською резиденцією стала Лівадія. В Крим починають приїжджати державні діячі різних країн. Візити їх, як правило, неофіційні	Крим – основне місце літнього відпочинку перших осіб СРСР. Генеральні секретарі ВКП(б) / КПРС мають свої резиденції на Південному березі Криму. В Криму систематично відбуваються масштабні міжнародні зустрічі. Як правило, це візити представників дружніх країн чи зустрічі для вирішення делікатних міжнародних питань.	Крим стає місцем літнього відпочинку перших осіб України. Для цього використовується існуюча інфраструктура. Крим залишається місцем міжнародних зустрічей державних діячів. Він починає набувати регіональний характер з орієнтацією на держави Чорноморського басейну.
2.	Рекреація в Криму представників вищого соціального майнового прошарку держави	З 1870- років Крим стає популярним місцем відпочинку російських вельмож та багатих людей Імперії. Відбувається будівництво шикарних дач та	З 1920-х років по 1991 рік Крим - популярної місце відпочинку і лікування державної еліти СРСР. У кількісному відношенні вона набагато перевершує імперську. Еліта	Ситуація дуже невизначена. У 1999 році ще немає підстав говорити про стійку орієнтації привілейованих чиновників і української еліти на відпочинок в Криму. Причини - в значній

		<p>резиденцій для тимчасового сезонного проживання. Формується унікальність окремих місць освоєння в Криму. Держава активно сприяє освоєнню Криму саме як унікального регіону. Дешеві землі, допомога в створенні інфраструктури (будівництво доріг, водопроводів, каналізації тощо) сприяють залученню до Криму нового заможного населення.</p>	<p>представлена привілейованими чиновниками різного рівня і профілю. Радянська еліта нічого сама не будує - держава створює для неї нову, потужну мережу здравниць. Це, як правило, великі санаторії з високим рівнем сервісу, що знаходяться на повному утриманні держави. Характерна відомча приналежність елітних здравниць.</p>	<p>ізолюваності Криму від України, відомчості здравниць з прийнятним рівнем сервісу і домінуючою орієнтації еліти на відпочинок за межами країни. Багато здравниці потребують додаткових інвестиціях. Вимоги до рівня елітних рекреаційних послуг зросли, а рівень кримського сервісу залишився колишнім.</p>
3.	<p>Рекреація в Криму інтелігенції і видатних людей держави, не займаються державною діяльністю, їх розміщення в Криму</p>	<p>Розвивається рекреація російської інтелігенції в Криму (особливо з кінця XIX - початку XX століть). Це приклад для всіх освічених верств російського суспільства. Інтелігенція нечисленний, але досить помітна. З Кримом пов'язана маса чудових імен російської літератури та науки. Стійкий</p>	<p>З'являється дуже численна радянська творча інтелігенція. Вона активно користується наданими їй державою благами. Безкоштовний відпочинок у Криму стає однією з таких привілеїв. Створюються численні здравниці, орієнтовані на «творчих» працівників. Вони</p>	<p>Ситуація дуже невизначена. Крим був орієнтований на обслуговування СРСР. У сучасних умовах він фактично обслуговує тільки Україна. У кількісному відношенні і за своїм рівнем українська інтелігенція значно поступається аналогічному соціального прошарку як</p>

		інтерес видних інтелектуалів та інтелігентів до Криму перетворив його в унікальний регіон, сприяв зростанню популярності. Крим знаходить глибоке відображення у творчості. Сюди переселяються для постійного проживання багато видних люди Російської імперії.	чітко відокремлені від тих, які призначені для державної еліти. Вертикальна соціальна ієрархія тут дуже жорстка. Під «творчі» здравниці освоюються нові місця, в основному, на ПБК. Крим все менше знаходить відображення у творчості; тепер він - тільки безлика частина СРСР.	Російської імперії, так і СРСР. Український націоналізм абсолютно незрозумілий в Криму. Інтелігенція не в змозі будувати власні дачі, а українська держава поки не створює для неї нових здравниць з високим рівнем сервісу.
4.	Лікування туберкульозу	Крим вважається самим здоровим місцем в Російській імперії для хворих на туберкульоз. Спочатку взята орієнтація на обслуговування хворих всієї імперії. Будуються перші санаторії. Вони нечисленні, але про них знають усі. Справі надається серйозне соціальне звучання. Багато відомих людей вносять посильний вклад в їх створення і підтримку. Підкреслений	Держава вкладає великі кошти в розвиток туберкульозного лікування в Криму. Справа поставлено на безпрецедентний рівень. Будуються нові здравниці з орієнтацією на обслуговування населення всього СРСР. В якості основного місця лікування туберкульозу обрана Алушка, де концентрується основна маса санаторіїв за цим профілем. Туберкульозне лікування доступне всім незалежно від	У спадок від минулого залишилася прекрасно розвинена інфраструктура, яку потрібно підтримувати. В рамках України це робити складно, але поступово розгортається новий етап рекламування Криму як кращого місця для лікування туберкульозу. Російська Федерація зацікавлена в підтримці високого рівня бази туберкульозного лікування в

		персональний внесок зробив і Микола II.	доходів хворого: всі оплачує держава. Прекрасно поставлена профілактика, лікування надається на найвищому світовому рівні.	Криму. Швидше за все, буде досягнуто безпрецедентний рівень взаєморозуміння і кооперації країн СНД, перш за все, Росії та Україні в її розвитку.
5.	Грязелікування	Почалося розвиток як унікального, настільки й напівлегендарного грязелікування в Криму. Освоюється, в основному, західне узбережжя Криму (Сакське і Мойнакське озера). Поступово створюється необхідна інфраструктура для масового грязелікування. Однак на дійсно масовий рівень вийти не вдалося через високу вартість сервісу та загальної слабкої освоєності території. Тим не менш, закладена база подальшого інтенсивного розвитку цього виду рекреаційного сервісу.	Держава вкладає великі кошти в розвиток грязелікування в Криму. Воно поставлено на потік, досягається безпрецедентний пік масовості лікування. Держава оплачує всі витрати лікуються. Розширюється інфраструктура грязелікарень. Для розвитку грязелікування інтенсивно заселяється західний Крим. Євпаторія і Саки - основні центри грязелікування, орієнтовані на обслуговування населення всього СРСР. Вони стають центрами тяжіння великої кількості трудових ресурсів з різних регіонів країни. Бруд - панацея від безлічі хвороб, і	Район Сакського і Мойнакського озер стикається з серйозними екологічними проблемами. Вони існували і раніше, але їх ігнорували. Дуже серйозні і економічні проблеми. З огляду на дорожнечу грязелікування повинно оплачуватися державою, або воно перестає бути масовим. Головний же негативний фактор розвитку грязелікування в Криму - поява геополітичних конкурентів в особі інших районів з "цілющими" грязями, що вимагають освоєння. Вони розташовані на півдні Росії і в Таджикистані.

			Крим стає унікальним центром грязелікування.	
6.	Профілактичне оздоровлення населення. Кліматолікування	Починає розвиватися профілактичний напрям у медицині - і освоєнні Криму. Цілющим вважається навіть перебування в Криму та відпочинок в ньому без спеціальних медичних процедур. Кліматолікування орієнтовано, в основному, на інтелігенцію, оскільки тільки вона в змозі зрозуміти і прийняти настільки тонкий метод оздоровлення і лікування. Напрямок носить явно елітарний характер.	Профілактичне оздоровчий напрям отримує гігантське розвиток. Створюється мережа оздоровниць, орієнтованих саме на оздоровлення. Будується багато відомчих оздоровчих закладів (пансіонати, будинки відпочинку). В них створені безпрецедентні (по мірках СРСР) умови для відпочинку і, отже, деякого оздоровлення. Напрямок існує на потужні дотації держави.	Ситуація дуже невизначена. Оздоровчий напрям перекладається на принципи ринкової економіки і стає непомірно дорогим. Це породжує тяжкі та обгрунтовані сумніви в унікальності Криму для цілей оздоровлення. Але для відомчих здравниць, особливо зарубіжних (російських), напрям має стабільні перспективи. У всякому разі, відомства продовжують фінансувати профілактичний відпочинок своїх представників.
7.	Спортивний туризм	Крим - один з перших регіонів Російської імперії, де почав розвиватися спортивний туризм. Кримський гірський клуб - зразковий по постановці	Спортивний туризм отримує в Криму гігантське розвиток. У регіоні діє понад 30 туристичних маршрутів, які обслуговують десятки тисяч туристів. Створено добре	Спортивний туризм в кризовому становищі. Радянська система його організації трималася на дотаціях держави і строго певної ідеології.

		<p>роботи. Спортивний туризм носить елітарний характер, але він дуже важливий: створюється образ унікального місця, де помірна спортивна діяльність у вищій мірі благотворна для здоров'я. Важливий фактор розвитку спортивного туризму в Криму - легка доступність його природних екскурсійних об'єктів.</p>	<p>продумана і прекрасно працює система сервісу. Готуються кваліфіковані кадри для масового спортивного туризму. Масовий туризм ідеологічно серйозно завантажений: фактично йде пропаганда Криму як споконвічно російського місця.</p>	<p>Продовження розвитку настільки ж масового, як раніше, спортивного туризму в Криму неможливо, а нової ідеології організації масового туризму в регіоні поки що немає. Інфраструктура його безнадійно застаріла зважаючи змінилися стандартів рекреації.</p>
8.	Масовий приморський літній туризм	<p>В рамках Російської імперії практично не мав місця. Систематичні морські купання не були метою поїздок на Чорне море і в Крим. Як абстракціоністське заняття з'являється в кінці XIX століття. Соціальні та економічні особливості Російської імперії зовсім не сприяли розвитку масового приморського літнього відпочинку /</p>	<p>В СРСР отримав гігантське розвиток. За кількістю учасників став основним напрямом рекреаційної діяльності. Згідно з офіційними даними, Крим приймав до 8 мільйонів туристів на рік (не рахуючи організованих рекреантів). Правда, є підстави вважати дані сильно завищеними. Особливою різновидом</p>	<p>Цей вид рекреації в Криму зіткнувся з найбільш серйозними проблемами. Змінився стандарт річний рекреації, і літній приморський відпочинок перестав бути безумовним домінантом. У регіоні виникли проблеми геополітичного та економічного характеру. Крим став важкодоступним і небезпечним місцем: побоювання</p>

		туризму.	масового приморського відпочинку став дитячий відпочинок. Створена унікальна мережа піонерських таборів (більше 180), величезна більшість яких - літні. Це стимулювало ротацію дітей з різних регіонів СРСР через Крим. Незважаючи на стратегічний характер даного виду туризму в освоєнні Криму для його організації робиться мізерно мало. Величезна більшість приїжджих розміщувалося в приватному секторі за високими цінами і при низькому рівні сервісу.	регіонального конфлікту стають реальністю масової свідомості в сприйнятті Криму. Дитячий відпочинок в таборах стрімко деградує. На виживання в нових умовах мають шанси не більше десятка таборів. Згідно з офіційними даними, до Криму приїжджає до 2 мільйонів неорганізованих рекреантів на рік. Є підстави вважати ці дані завищеними. В реальності показники повинні бути набагато нижче. Для відновлення колишнього кількості рекреантів потрібні гігантські інвестиції, орієнтовані на 20-25 років вперед.
9.	"Родинний" регіональний туризм	Практично не розвинений. Постійне російське населення Криму тільки формується. Тюркське населення Криму	Розвивається, але втрачається в масовій приморської рекреації. У кількісному відношенні міг дати чимале число рекреантів.	Може стати дуже важливим, якщо не основним видом масової рекреації, не пов'язаної з організованим відпочинком. Втрачає жорстку

		<p>має велику кількість родичів в Османській імперії, але туристичних контактів між ними немає. Має місце тільки еміграція тюркського населення з Криму.</p>	<p>Підставою для розвитку стало переселення до Криму великої кількості російського населення. В силу фінансової доступності приморського літнього відпочинку в Криму більшості населення потенціал саме "родинного" туризму дещо обмежений.</p>	<p>прихильність до літнього сезону і, тим більше, морські купання. Виконує важливу соціокультурну функцію - підтримання зв'язків Криму як російського анклаву з іншими територіями СНД, перш за все, з Російською Федерацією. Найбільш показовим місцем такого відпочинку стає Севастополь - російський військово-морський анклав, істотно ізольований навіть від решти території Криму.</p>
--	--	--	---	--

Пацюк Вікторія Сергіївна
Практикум з курсу «Історія туризму»